

О. Н. ХОРОШКОВСЬКА
Г. І. ОХОТА

Українська МОВА

Підручник для 2 класу
загальноосвітніх навчальних закладів
із навчанням російською мовою

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*

Київ
«Освіта»
2012

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*
(Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України
від 18.06.2012 № 718)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- — слухаємо-розуміємо
- — розповідаємо, відгадуємо загадки, відповідаємо на запитання
- — працюємо в парах, розігруємо ситуації, ігри
- — слухаємо, читаємо
- — слухаємо, читаємо, запам'ятовуємо
- — порівнюємо, робимо висновки
- — матеріал для вчителя

Хорошковська О. Н., Охота Г. І.

X82 Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосв. навч. закл. із навч. рос. мовою. — К. : Освіта, 2012. — 160 с.

Підручник, що складається з двох частин — букварної та післябукварної, допоможе учням набути навички правильного і свідомого читання. Підручник разом із зошитами для письма (№1, №2) становить єдиний комплекс для формування вмінь читати й писати українською мовою.

Водночас ілюстративний матеріал, завдання і вправи підручника забезпечать збагачення й активізацію словникового запасу школярів, розвиток комунікативного мовлення та граматичних умінь.

ISBN 978-966-04-0851-7.

ББК 81.УКР-96

© О. Н. Хорошковська, Г. І. Охота, 2012

© Видавництво «Освіта», 2012

© Видавництво «Освіта», художнє
оформлення, 2012

ISBN 978-966-04-0851-7

ЧАСТИНА ПЕРША

Навчання грамоти
і розвиток мовлення

Володимир Забаштанський

МОВИ НЕМА БЕЗ НАРОДУ

Як нема без зірок небозводу,
як блакиті без сонця нема,
так і мови нема без народу,
і народу без мови нема.

Андрій Німенко

СОНЯЧНИЙ ДІМ

Привітний і світлий наш сонячний дім.
Як радісно й весело жити у нім.
Тут мамина пісня і усмішка тата,
в любові й добрі тут зростають малята.
Дзвінка наша пісня до сонечка лине:
«Мій сонячний дім — це моя Україна».

Що названо «сонячним домом»? Хто живе в ньому?

українці

росіяни

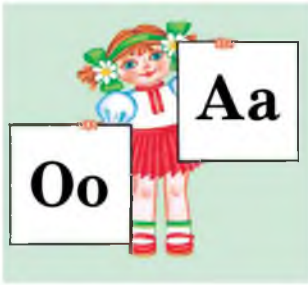
білоруси

кримські татари

молдовани

мо́ва (язык)
мо́влю (говорю)
каза́ти (говорить)
ось (вот)

Я $\begin{cases} \text{мо́влю} \\ \text{кажу́} \\ \text{скажу́} \end{cases}$ свобо́да, во́ля!

Ось ромáшка. Ось волóшка. Ось колосóк.

ро \searrow
ко \swarrow са́

коло $\begin{cases} \text{с} \\ \text{б} \end{cases}$ \searrow \swarrow о́к

боро $\begin{cases} \text{да́} \\ \text{на́} \end{cases}$

моло $\begin{cases} \text{ко́} \\ \text{то́к} \end{cases}$

воро́ $\begin{cases} \text{на} \\ \text{та} \end{cases}$

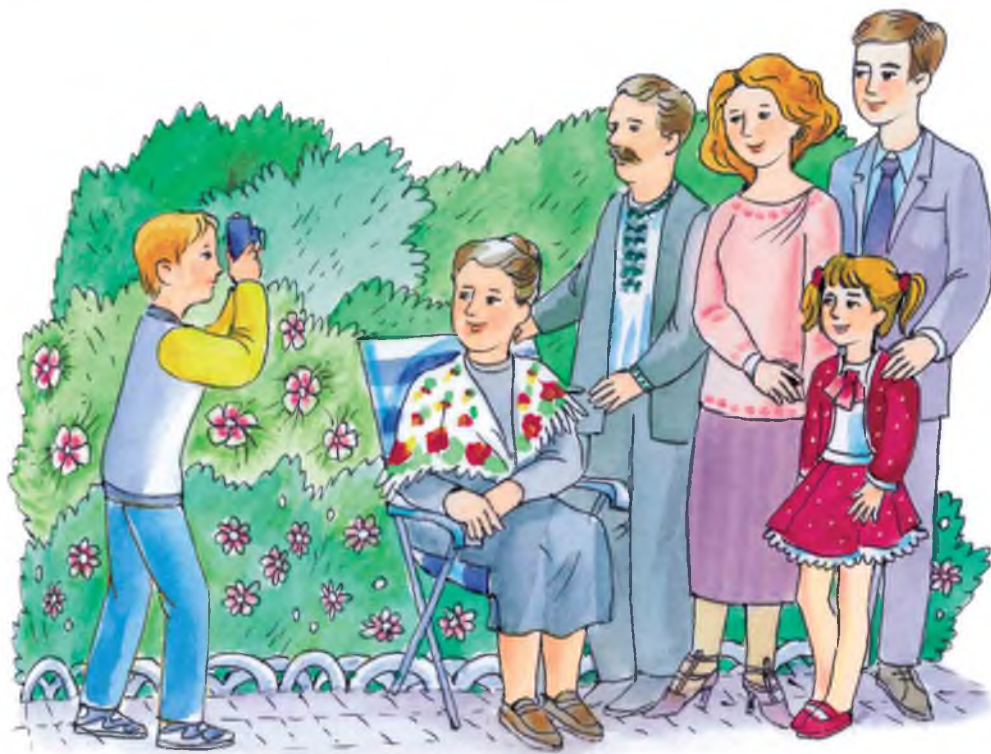
классная работа — кла́сна работа

2 Родина

Розкажи, хто тут зображений, що робить.

Уяви собі, що це ти розмовляєш по телефону зі своїм другом (подругою). Запроси його (її) до себе. Він (вона) погоджується (не погоджується).

Іван Складаний

СОНЯШНИК ЗА ТІНОМ

Намалюю маму,
намалюю тата.
Оце — наш садочок,
а це — наша хата.
Біля хати — квіти:
мальви та жоржини,
ніби сонце сходить —
соняшник за тином.

Що намалював хлопчик? Кому він показує малюнок?

Побудуйте діалог за змістом малюнка.

Я вчу слова:

чай

чайка

чому?

чашка

ручка

у чо́му?

булочка

часто

чому́сь

Ось школя́р, або уч[• =]. Ось школя [= •].

А то — школя́рка, або _____. Вон[•] йдуть,
розмовляють.

Уч[= •] йдуть до школ[•]. Уч[= •] вча́ться у
шко[= •].

НАША ШКОЛА

Ось наша школа. Вона нова, простора.
Я люблю свою школу.

Я $\left\{ \begin{array}{l} \text{навчаюсь у} ____. \\ \text{вчу} ______. \\ \text{вчусь} ______. \end{array} \right.$

Побудуйте діалог за малюнком.

Хто і що є у класі?

НАШ КЛАС

Ось наш клас. Він великий, світлий. На вікнах — квіти. Тут є дошка, парти. На партах зошити й підручники. У кутку — шафа з книжками.

Учителька дає нам знання, вчить бути чемними, вихованими. У нашому класі завжди чисто, затишно. Ми дуже любимо свій клас.

клас — клас

дверь — двé[= •]

доска́ — до́шка

шкаф — ша́фа

Розкажи, хто що робить.

идут — ідуть

слушают — слухають

5 На уроці й на перерві

Розкажи, хто що робить.

НА УРОЦІ

Йде урок української мови. Ми слухаємо українські вірші, казки, вчимось вимовляти слова й відповідати українською мовою. А ще ми співаємо пісеньки й розу́чуємо дитячі ігри.

Пригадайте українську пісеньку «Два півники» й заспівайте її.

Послухайте і розучіть гру.

ЛАСТІВКА

(Народна дитяча гра)

Усі, хто грає, стають у два ряди обличчям одне до одного.

Хтось один («ластівка») лишається між рядами, підходить до когось із ряду, кладе руку на плече, запитує:

- Ластівко, ластівко, утечеш?
- Утечу!
- Хліба напечеш?
- Напечу!
- Сама поїси?
- Поїм!
- Мені не даси?
- Не дам!

Ластівка тікає, бігає навколо тих, хто в рядах. Той, хто питав, — ловить.

горóд (огород)
го́лосно (громко)
уго́лос (вслух)
на́голос (ударение)
гукав (кричал)

Горóд, горóх, я́года, го́лосно, на́голос.

Грицько Бойко

* * *

Гуси, гуси, гусенята!
Гусенят багато в Гната.
— Гей! Гиля! — Гнатко гука
й відганяє гусака.

ЗНАЙОМСТВО

- Я — Катруся. Моя подруга — Оксанка.
- А я — Ганнusia.
- Як гарно у вас, Катрусю! — сказала Ганночка.
- Так, Ганнусю, гарно.

Побудуйте діалог на тему «Знайомство».

Я маю друга $\begin{matrix} \diagup & \text{старш} & \diagdown \\ & \text{хоробр} & \\ \diagdown & \text{добр} & \diagup \end{matrix}$ **ого.**

Розкажи так само про свого друга (подругу).

7 Ввічливість. Нескладовий звук [ў]

космонавт, автобус, сказав, упав, дав

штовха́ти (толкати)

проба́ч (извини)

будь ла́ска (пожалуйста)

запро́шувати (приглашать)

дякую тобі, вам (благодарю тебя, вас)

Розглянь малюнок. Розкажи, що трапилося.

Прочитай, додаючи слова.

Сашко штовхну́в Галю.

впала.

Сашко подав

, і сказав:

— Галю, пробач, будь ласка.

подал — подав

сказал — сказав

ЗАХОДЬ, БУДЬ ЛАСКА

Боря та Юрко запрошують Ганночку:

— Ганну́сю, заходь, будь ласка.

— Дякую,— сказала Ганнуся й зайшла до класу.

Побудуйте діалоги за змістом малюнків.

яблоко — яблуко

подарил — подарував

8 Буква Щ, щ. Звук [шч].

щ [шч]

— — .

що ?

що (что)

щось (что-то)

щоб (чтобы)

щодня́ (ежедневно)

Що діти роблять щодня? А що робиш ти?

счастье — щастя

щека — щока

Слухай, повторюй за вчителем. Вивчи напам'ять.

Скороговка

Борщик у горщику,
щавель у борщику.

А до борщу
ще й по лящу.

(З народного)

Кап, кап! — капає дощик.

Стоїмо ми на площі.

Стоїмо під плащем.

Капай іще!

Ось щука.

А ось — лящ.

	д	о	щ
	к	у	щ
	л	я	?
б	о	р	?
п	л	а	щ

к		л		б		к
к		л		с		к
м		л		т		к
м		л		к		

Які букви пропустив Незнайко?

дождь — дощ

куст — куш

Послухай казку і розглянь малюнки.

Брати Грімм

ГОРЩИК КАШІ

(Казка)

Жила собі дівчинка. Пішла вона в ліс по ягоди і зустріла там стареньку бабусю.

— Добрий день, дівчинко! — промовила бабуся. — Дай мені ягід, будь ласка.

— На, бабусю, — сказала дівчинка.

Поїла бабуся ягід та й каже:

— Ти мені ягід дала, а я тобі теж щось подарую. Ось тобі горщик. Варто тобі тільки сказати:

— Раз, два, три, горщику, вари! — і він почне варити смачну, солодку кашу. А скажеш йому:

— Раз, два, три, більше не вари! — і він перестане варити.

— Спасибі, бабусю, — сказала дівчинка, взяла горщик і пішла додому, до мами.

Зраділа мати цьому горщику. Та й як не радіти! Без праці й клопоту завжди на обід смачна солодка каша готова.

Одного разу пішла дівчинка на вулицю гратися з подружками, а мати поставила горщик на стіл і каже:

— Раз, два, три, горщику, вари!

Він і почав варити. Багато каші наварив. Мати пообідала. А горщик усе варить та варить кашу. Як його зупинити? Мати забула чарівні слова.

Добре, що дівчинка недалеко від дому була.
Побачила вона, що на вулиці каша, і швидко
побігла додому. Відчинила двері й крикнула:
— Раз, два, три, більше не вари!
І горщик перестав варити кашу.

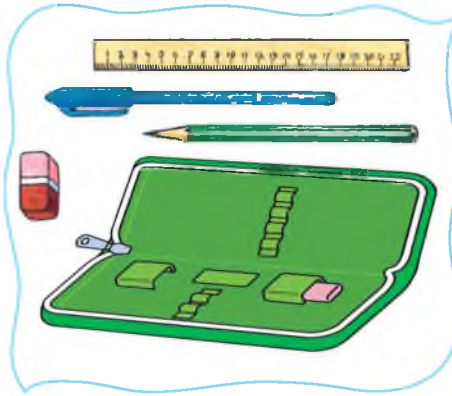
Розіграйте казку в ролях за малюнками.

10 Навчальні речі

Розкажи, що це.

Для чого ручка? Ручка для того, щоб ...

Для чого

?

Що роблять

?

Для чого

?

Що роблять

?

Для чого

?

Що роблять

?

для чего? — для чого?

чтобы — щоб

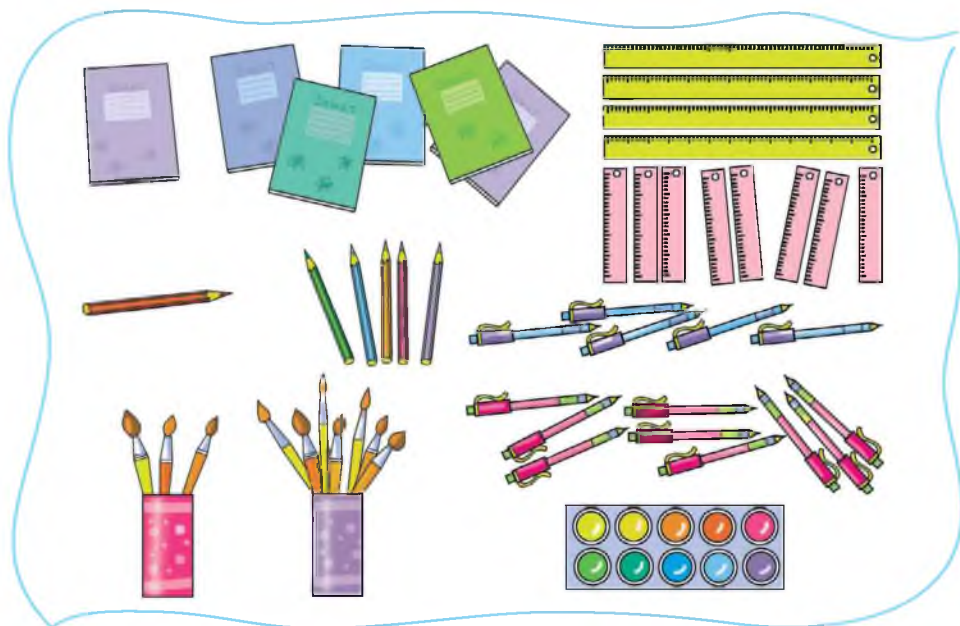

Хто на малюнках? У кого що?

Лічба: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14...

Скажи, чого скільки. Чого більше?

Михайло Могилевич

Я ЛІЧУ ДО ДЕСЯТИ

Я лічу до десяти,
ну, а ти?

Можу я порахувати,
скільки вікон у кімнаті,
скільки ніжок має стіл,
скільки є у хаті стін,
скільки пальців в мене є,
скільки раз годинник б'є.
Скільки яблук на тарілці,
скільки горобців на гілці,
а як буде їх багато —
полічить pomoже тато.

расскажи — розкажі́ послушай — послу́хай

Російською: Українською:

[?]

• — •

И р а

линия

—

[?]

• — •

І р а

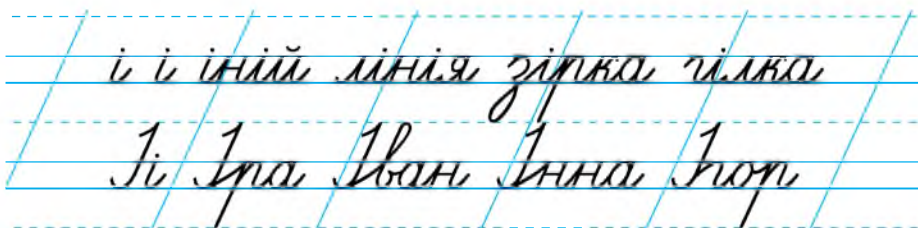
лінія

Інна, Марія, Росія, Італія, лілія.

Ліс, річка, літо, осінь, іній, сіно, квітка.

Дім, стіна, стіл, вікно, кімната, хліб, сіль.

Літо — літній, осінь — осінній.

віночок, стрічка

цвіт яблуні

пролісок

Загадка

Тік-так! Тік-так!

А з місця — ніяк!

СМАЧНОГО!

Ось кімната. Тут обідній стіл. На столі хліб, піріжки сіль, сік, салат. У мисках — борщ. У тарілках — картопля, риба, огірок.

Іра й Іванко сідають за стіл. Біля кожного — миска, тарілка, ложка, виделка, склянка соку.

— Смачного вам, — сказала мама.

— Дяку[=.]мо, мамусю!

Уявіть собі, що ви обідаєте. Попросіть у мамі (бабусі) булочку чи пампушку. Розіграйте ці ролі.

Загадка

В полі ріс я, колосився,
на стеблині уродився.
А тепер мене ви ріжете
й на здоров'я смачно їжете.

олівці хлопці прапорці
папірці молодці стільці

Що це? Чого скільки?

Загадка

У коробці спочивають
спритні хлопці-молодці.
Убрання барвисте мають
і загострені кінці.
На папері слід лишають,
а зовуться

* * *

У травиці-муравиці
прилягла спочити киця.
Буду тихо я ходити,
кицю щоб не розбудити.
Насварюсь на півня: «Цить!
У травиці киця спить».

Розгляньте малюнок. Дайте імена дітям. Розіграйте діалог за його змістом.

Прочитай, додаючи слова замість малюнків.

Юрко та Оксанка малюють. Юрко

намалював

, а Оксанка —

альтáнка — беседка

Грицько Бойко

* * *

Зацінькали синиці —
цікаві витівниці:
— Це горобці в альтанці
танцюють вранці танці.

Російською: Українською:

[?]

[?]

— • —

— • —

с ы н

—

с и н

сыр

—

сир

рыба

—

риба

[=.] [—.]

ді — ди

лі — ли

зі — зи

ці — ци

ті — ти

ні — ни

сі — си

рі — ри

риба сир мли дім рись

Диня, лижа, рись, рибалка, риболовля.

Будинок, млин, суніця, полуниця, диво.

Вишня, слива, лимони, липа, малина, зима.

ліс — лис

кіт — кит

дім — дим

тінь — тин

Послухай. Спробуй прочитати.

За Іваном Сенченком

ВИМОК, ВИКИС, ВИЛІЗ, ВИСОХ...

Ішли ч[·]р[·]з річку Білочка й Борсук. Там колода л[·]жала. Білочка плиг-стриб по колоді — і вж[·] на тому боці.

А Борсук ішов важко. Посковзнувся на колоді та бух у воду!

Вимок, викис, виліз, висох...

Ступив на колоду та й знову — бух у воду!

Білочка сказала:

— Ну хіба ж так можна! Спробуй ось так іти. Бачиш, як?

— Та бачу! — відказав Борсук.

Ступив на колоду та й знову — бух у воду!

Розкажи, яким був Борсук, а якою — Білочка. Уживай слова: *спритна, швидка, вайлуватий, повільний*.

л	і	с	л	и	с
д		д	л		н
д		м	д		м
л		то	л		па

місто (город)
будінок (дом)
тройнди (розы)
жоржини (георгины)

Розглянь малюнок і розкажи, які магазини є на цій вулиці. Що можна купити у магазині «Овочі й фрукти», а що — в магазині «Школяр»?

улиця — вулиця площа — площа

НАША ВУЛИЦЯ

Я живу на вулиці Волинській. Вона розташована біля площі Космонавтів. На нашій вулиці нові будинки. Біля них ростуть квіти — троянди, айстри, жоржини.

У будинках просторі, світлі квартири.
У кожній — дві, три або чотири кімнати з
балконами. У кімнатах багато сонця.

Я люблю свій будинок.

Запитайте і розкажіть одне одному про вулицю,
на якій живе.

Розгляньте малюнки. Дайте дітям імена. По-
будуйте діалоги за змістом малюнків.

15 Змінювання звуків

[к] — [ц']
урок — на уроці
рука — у руці

[г] — [з']
дорога — на дорозі
нога — на нозі

Розкажи, що в чому, хто на чому.

Прочитай і доповни речення.

Моя бабуся ...
Вона ... в ...

Моя мама ...
Вона ... в ...

Розіграйте діалог за змістом малюнків.

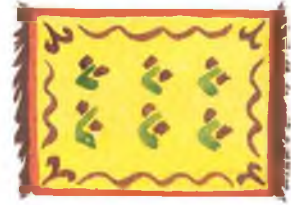
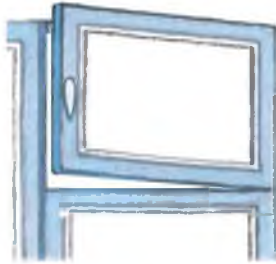

Розгляньте малюнки. Дайте хлопчику ім'я.
Складіть розповідь за малюнками.

за́тишно (уютно)
зру́чний (удобный)
підло́га (пол)
віта́льня (гостиная)

карті́на

кваті́рка

кі́лим

[г] — [з']

[і] — [о]

підло́га — на підло́зі
дорога — на доро́зі
кни́га — у кни́зі

сті́л — на столі́
кі́нь — на коні́
бі́ль — від бо́лю

Розкажи, що на чому.

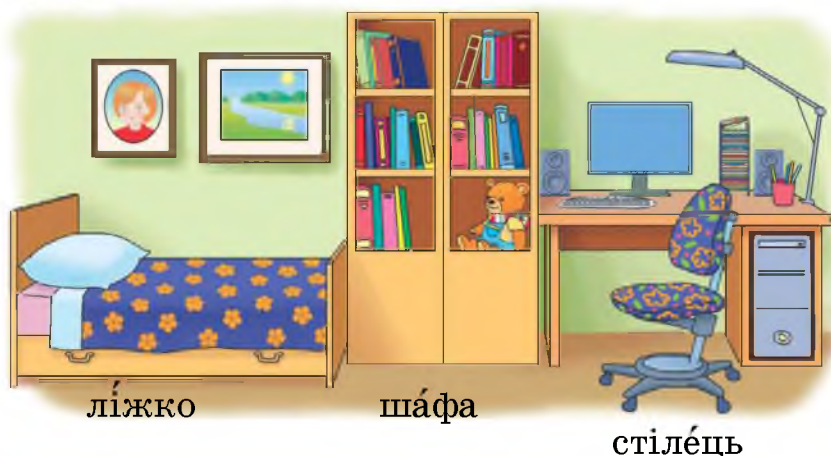
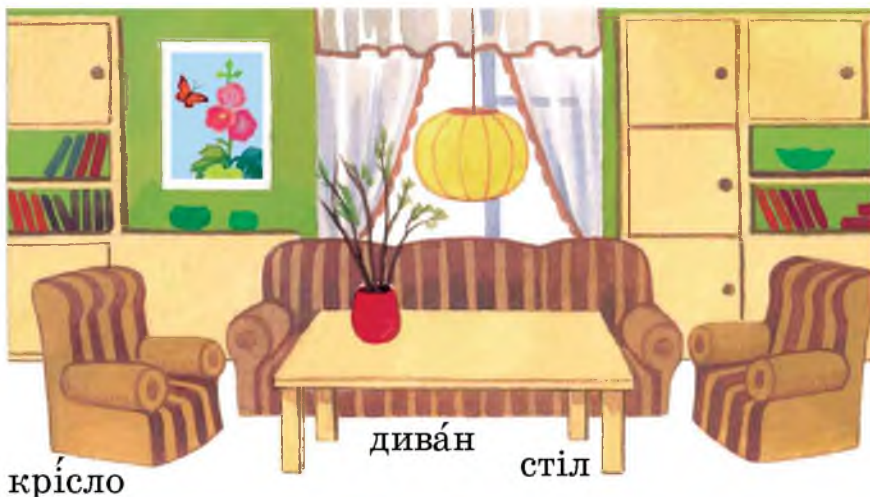

На столі На вікні На килимі

комната — кімна́та

стол — сті́л

Розглянь малюнки. Прочитай підписи. Назви одним словом.

НОВА КВАРТИРА

— Надійко, я чула, що ви отримали нову квартиру.

— Так, отримали і вже переїхали.

— Розкажи, яка вона.

— У нас затишна і зручна квартира. У ній три кімнати: вітальня, спальня і моя кімната. У квартиру ми купили нові меблі.

Побудуйте діалог за змістом тексту.

чайники

глечик

горщик

каструля

Прочитай, змінюючи слова за поданим зразком.

У чашці молоко.

У (склянка)

У (тарілка)

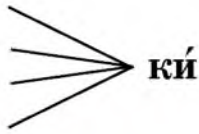
У (пляшка)

таріл

лож

склян

пляш

к

на

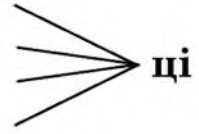
у

таріл

лож

склян

пляш

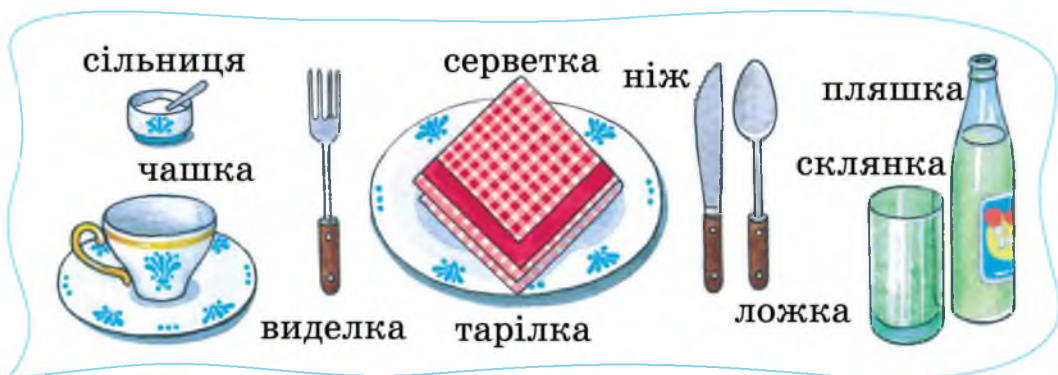

ц

Розкажи, хто що робить.

ДРУЖНА РОДИ́НА

Обід. Іринка поставила на стіл тарілки, поклала лóжки, хліб, ніж. Мама налила супу в тарілки. Тато нарізав хліба. Усі сіли обідати.

Запитайте одне одного і розкажіть, хто за столом. Що на столі? Що робить родина?

посуда — по́суд обед — обід

18 Звуки [б], [д], [ж], [з].

дуб

казка

ву

зуб

вудка

бу

шубка

пóдружка

ду

д — ка

по

роз

с

каза́ла (що?)

казку

СЛОВО

Хто в (на) чому?

удочка — вудочка

сказка — казка

Розгляньте малюнки. Побудуйте діалог.

Розгляньте малюнки. Дайте імена дітям і кличку песику. Прочитайте підписи і розкажіть, що робили діти. Вживайте речення-підписи.

— Ось твоя будка, — Заходь, будь ласка.

— Заходь, ну заходь же! — Ось так.

— Як гарно тут! — Пригощайся,

19 Буква Е, е. Звук [е]

Російською: Українською:

[?]

[?]

э к р а н

— е к р а н

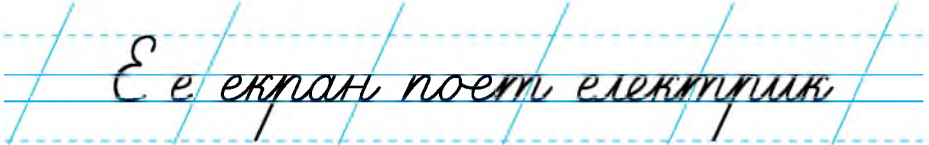
Эй! Эх!

— Ей! Ех!

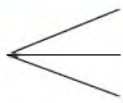
поэт

—

поет

е

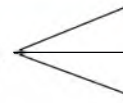

лектрик

кран

кскурсія

е

кскаватор

скалатор

леватор

Крейда, щоденник, речення, лелека.

День, небо, земля, вечір, степ, тёмно.

Вивчіть вірш і розіграйте в ролях.

Платон Воронько

— Оленко, маленька,

чому ти раденька?

— Бо в мене весела рідня.

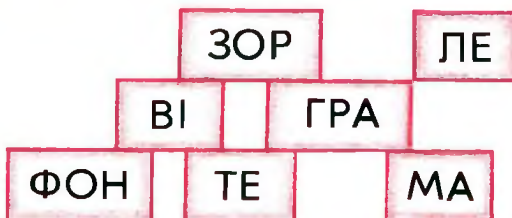
— Чому в тебе очі

такі голубенькі?

— На небо дивлюся щодня...

Які слова розсипав Незнайко?

гай (роща)

сховати (спрятать)

приго́да (приключение)

прудкий (быстрый)

яр, яро́к (овраг, овражек)

тіка́ти (убегать)

переляка́ти (испугать)

руда́ (рыжая)

ЗАЙЧИКУ, ЗАЙЧИКУ

(З народного)

- За́йчику, зайчику, де ти був?
- У те́мному гаю́.
- Розкажи, розкажи приго́ду свою.
- Вовчика сірого я в яро́к загнав, лисоньку рудую у мішок сховав.
- Де сховав? Де схова́в?
- У дра́ному мішку.
- Покажи, покажи спі́йманку таку.
- Лисонька руда́я, хитра та прудка́, ді́рочку ви́гризла, ви́лізла з мішка. А коли вона тікала, то мене перелякала. Он як!

Розкажи, яким був зайчик: *хоробрим* чи *боязким*, *щирим* і *скромним* чи *хвалькуватим*.

Розіграйте текст у ролях: один запитує, інший (зайчик) відповідає.

Російською: Українською:

[?]

[?]

= . - .

= . - .

Е в а —

Є в а

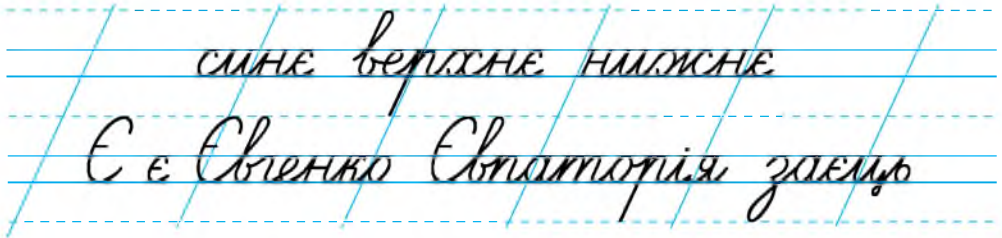
домашнее —

домашнє

позднее —

пізнє

синее — синє верхнее — верхнє нижнее — нижнє

[=.]

[—.]

синє — червоне

осіннє — зимове

літнє — весняне

домашнє — класне

Вечірнє сонце, раннє літо, пізнє тепло.

ЄВГЕНКО

Євгенко — маленький хлопчик. Він любить яскраве літнє сонечко і синє небо. Щоранку Євгенко ходить у дитячий садок. Там він грається, малює, співає.

Увечері Євгенко разом із мамою або татом повертається додому.

Доповни запитання словами з тексту. Дай відповіді.

Хто такий Євгенко? Що він ... ? Куди ... ?
Коли ... ?

дба́ти (заботиться) гойда́тись (качаться)
обізва́тись (откликнуться) гі́лка (ветка)

Вивчіть вірш напам'ять. Розіграйте в особах.

Марія Чепурна

ХОДИТЬ ОСІНЬ ГАЄМ

Ходить осінь гаєм
та звірят питає:
— Що ви поробляєте,
як про зиму дбаєте?
Загойдалась гілка,
обізвалась білка:
— Я збираю шишки,
і гриби, й горішки.

Що високе, а що низьке? Хто великий, а хто малий?

Іванна Блажкевич

* * *

Осінь, осінь. Лист жовтіє.
З неба часто дощик сіє.
Червонясте, золотисте,
оппадає з дерев листя.

е кран
кзамен

є впаторія
реван

Є вропа
гипет

Єва малює. Емма читає. Євгенко майструє.

шв́идше (быстрее)
ру́хатися (двигаться)
пові́льно (медленно)

Григорій Вієру

* * *

— Небо, небо, чуєш?
Що ти подаруєш?
Що ти подаруєш, чисте небо?
— Дощ, сніжинки й сонце, —
відказало небо. —
Тільки швидше підростай
і в ракеті прилітай,
зорі ждуть на тебе.

Розкажи, хто (що) рухається швидко, а хто (що) — повільно.

ШЕВЧИК

(Народна дитяча гра)

Діти стають у коло і співають. У центрі кола хлопчик імітує рухи шевчика.

— А чи бачив ти, як шевчик шкіру у воді мочить?

— Ось так, братику, так, так шкіру у воді мочить.

— А чи бачив ти, як шевчик шкіру натягає?

— Ось так, братику, так, так шкіру натягає.

— А чи бачив ти, як шевчик черевички шиє?

— Ось так, братику, так, так черевички шиє.

— А чи бачив ти, як шевчик гвіздки забиває?

— Ось так, братику, так, так гвіздки забиває.

— А чи бачив ти, як шевчик у свято танцює?

— Ось так, братику, так, так у свято танцює.

Розіграйте у ролях.

снідати (завтракати)
робити зарядку (делать зарядку)
відчиняти (открывать)

Він
вона
воно

бер
ід
нес
каж

вста
відчиня
застеля
сніда

Вимовляємо: [с':а]

умиває[с':а]

одягає[с':а]

Пишемо: **шся**

умиває**шся**

одягає**шся**

Вимовляємо: [ц':а]

умиває[ц':а]

одягає[ц':а]

Пишемо: **ться**

умиває**ться**

одягає**ться**

Прочитай про початок дня школяра.

Він вранці встає, застеляє ліжко, робить зарядку, умивається, одягається, снідає, прощається з мамою і йде до школи.

Перекажи текст від свого імені.

Запитайте одне в одного про те, який у кого розпорядок дня, і дайте відповіді.

Розкажи за малюнками, що робить хлопчик.
Розповідай так:

Хлопчик уранці встає, ...

У школі він ...

Розкажи, що робиш у школі ти.

Розглянь малюнки і скажи, хто що робить.

Лікар

Пекар

За Василем Сухомлинським

МОЯ МАМА ПАХНЕ ХЛІБОМ

Якось Толя запитав Миколку:

— Де працює твоя мама?

— А хіба ти не знаєш? — здивувався Миколка. — Вона ж так пахне ліками. Моя мама — лікар. Захворіє людина — мама вилікує. Без лікаря люди не могли б жити. А твоя мама де працює?

— А хіба ти не знаєш? — здивувався Толя. — Вона ж так пахне хлібом. Моя мама — пекар. Вона годує людей. Без хліба не міг би ніхто жити.

— І лікар? — здивувався Миколка.

— І лікар не міг би, — з гордістю сказав Толя.

Розіграйте в ролях розмову хлопчиків.

Розкажи, ким працюють твої батьки.

А про яку професію мрієш ти?

Кухар ...

Швачка ...

Художник ...

* * *

Батько в мене — будівельник,
він новий будує дім.
Коли виросту, то сяду
в кран підйомний поруч з ним.

Прочитай, змінюючи слова за зразком і від-
повідаючи на запитання.

шити — *шисмо* (що?) *сукню*

малювати — ... (що?) ...

мити — ... (що?) ...

зустрічати — ... (кого?) ...

слухати — ... (що?) ...

вивчати — ... (що?) ...

Смішинка-веселинка

— Миколко, дай мені, будь ласка, свою
ручку.

— А чому ти не хочеш писати своєю?

— Вона робить багато помилок.

Розіграйте в ролях.

За Оксаною Іваненко

ВАРВАРА ВЧИТЬСЯ ЧИТАТИ

«Тут-тук-тук!» — наче постукав хтось.

— Заходьте! — озивається бабуня. А воно:
«Тук-тук! Тук-тук!»

— Чи не чують? Заходьте, будь ласка! —
запрошує бабуня.

Знову: «Тук-тук!»

— Та що це? — не витримую я. — Може,
хтось із дітлахів пустує?

Відчиняю двері на веранду — нікого немає.
Вертаюсь, а за спиною: «Тук-тук!» . Зазираю за
порт'єру — на столі сидить Варвара (грачєня)
й молотить дзьобом.

— Це ти?!

Варвара на мить відривається од цікавої
роботи, тріпоче до мене крильми: «Так, так.
Це я стукаю. Читаю...». Перед нею лежить
розгорнута газета — вся як решето. Замість
букв — самі дірочки.

Збоку книжки мої лежать. Як кінчить
читати газету, ще й до них візьметься.

— Ходімо краще погуляємо, — пропоную і
підставляю їй руку. Варвара охоче всідається.
Ми виходимо на подвір'я.

— Ти, Варварко, ще жодної букви не
вивчила, а вже берешся читати. Так, я кажу,
так?

Варвара уважно прислухається до мого
голосу й погоджується: «Кра-а-а!»

За Юрієм Ярмишом

ЗАЙЧИК І ВОВЧИК

Якось вибіг Зайчик на галявину, а там Вовчик. На пеньку перед ним комп'ютер. Сидить Вовчик і кнопки натискає.

— Що ти робиш, Вовчику? — запитав Зайчик.

— Дивлюся, — відповів той, — де вас, зайців, у лісі найбільше. Ти ж знаєш, як ми з татом і вся наша родина вас любимо...

Злякався Зайчик, а тоді, набравшись хоробрості, попросив:

— Дай і я подивлюсь.

— Що? — зиркнув на Зайчика Вовчик.

— Дозволь подивитися на екран.

— Ну подивись.

Зайчик натиснув на кнопки, подивився на екран і зібрався бігти далі.

— І про що ти дізнався, Зайчику? — поцікавився Вовчик.

— Довідався, де в нашому лісі найменше вовків. Спасибі! Бувай!

— Бувай! — сердито промовив Вовчик.

За Миколою Герасименком

ПОДАРУНОК

— Незабаром у нашого дідуса день народження. Треба подарувати йому щось таке, що йому найбільше подобається...

— Найкраще казки, — пропонує Ганнуса.

— Чому?

— Тому що він дуже любить їх мені читати.

Чому Ганнуса вирішила подарувати дідусеві «Казки»?

?		??
— · — · =		— · — · = ·
герой	—	герої
— · =		— · = ·
гай	—	гаї

Ї їхати поїзду Україна

Ми

ви

вони

ї

хали

демо

дуть

мо

тво

сво

ї

Україна, український, Київ, київський,
поїзд, країна, Ізмаїл.

по

за

ви

при

їхав

до

з

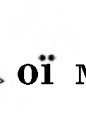
Києва

урок

російськ

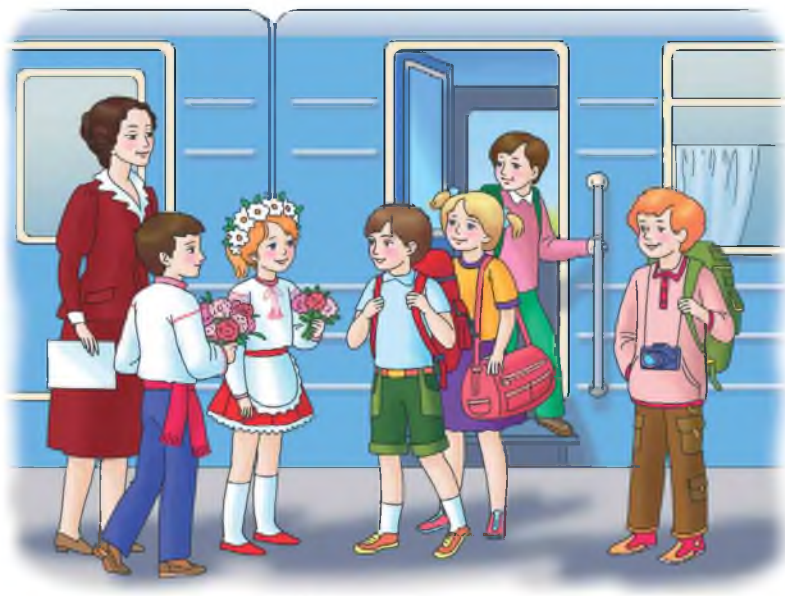
українськ

ої мови

Тамара Коломієць

Їде, їде їжачок,
їжачок-лісовичок.
Їде, їде до змії,
проганятиме її.

ПОЇЗД ДРУЖБИ

Швидко мчить поїзд дружби. У ньому їдуть школярі з Росії. Вони їдуть у столицю України — Київ.

Діти побувають у музеї Тараса Шевченка, на центральній вулиці міста — Хрещатику, оглянуть найдавнішу пам'ятку архітектури — Софійський собор, покладуть квіти до обеліска Вічної слави, побачать Дніпро та чудові київські парки.

Хто їде в поїзді дружби? Звідки? Куди вони їдуть? Що діти побачать у Києві?

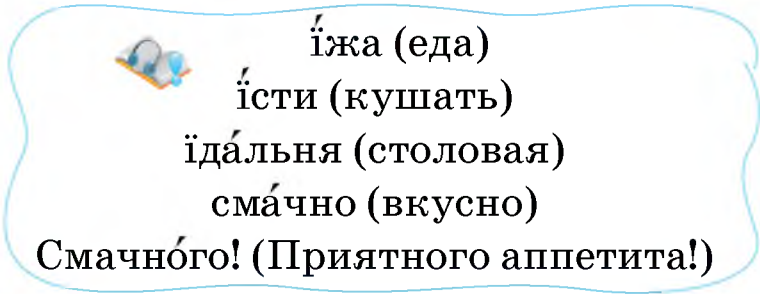
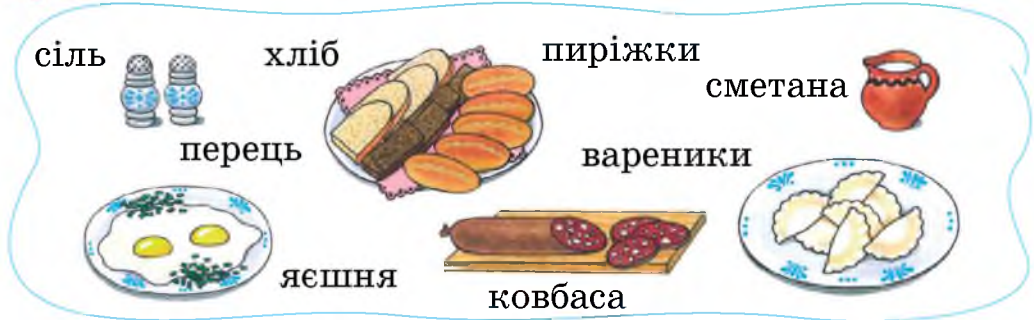
Розкажіть про своє місто (село).

Утвори сполучення слів.

дружби
пісні
подорожі

цікавої
вірної
веселої

Прочитай текст, замінивши малюнки словами.

У ШКІЛЬНІЙ ЇДАЛЬНІ

Настала велика перерва. Учні прийшли обідати.

У шкільній їдальні чисто, затишно. На столах уже стоять , , лежать ,

Кухар Марія Андріївна запрошує:

— Їжте, любі мої. Смачного вам!

Діти обідають, дякують Марії Андріївні.

Жарт

Якось нашому Степану
кіт Васько стеріг сметану.
А коли настав обід,
від сметани зник і слід.

Прочитай. Продовж текст за малюнком.

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

У Оксанки день народження. Друзі прийшли привітати її. Вони подарували їй фарби і великий альбом. Оксанка подякувала, пригостила друзів (чим?)...

Розіграйте сценку: ти вітаєш друга (подругу) з днем народження. Як звернешся? Що побажаєш?

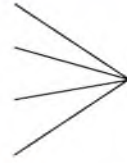

30 Подовження звуків

знання
взуття
плáття
пла́вання

чита́
навча́
завда́
малюва́

ня

лю — **лю**

шю — **шю**

Прочитай і доповни речення за малюнками.

Я поллю ...

Я наллю ...

Я доллю ...

Урок малювання.

Урок ...

змага́ння (соревнование)
га́рно (хорошо)
перамага́ти (побеждать)
пірна́ти (нырять)

ЗМАГА́ННЯ З ПЛА́ВАННЯ

Під час змагань із плавання дівчатка вболівали за однокласників. Гарно плавали Юрко́ і Сашко́.

Оксанка кричала:

— Сашко́, Сашко́! Доганяй Юрка́!

— Ура-а-а! Сашко́ переміг!

Ліна Біленька

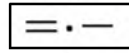
* * *

Дві подушечки диванні
вчили́сь плавати у ванні,
раз — пірну́ли, два — пірнули,
а на третій — затону́ли.

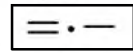
Російською: Українською:

??

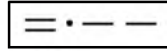

л ё н

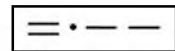
??

ль он

ё р ш

й ор ж

ль-льо, сь-сьо, нь-ньо, ть-тьо, дь-дьо
 льотчик, пенёк, сьомий, у нього, утрьох,
 Йосип, його, йод, йому, гайок, знайомий

леда́чий (ленивий) до́вгий (длинный)

СЬОГОДНІ Й ЗАВТРА

— Сьогодні пограюсь, а завтра зроблю,—
сказав ледачий.

— Сьогодні зроблю, а завтра пограюся,—
сказав працюватий.

Як називають того, хто любить працювати?
А того, хто лінується?

Поміркуйте і розкажіть за малюнками, що треба
зробити сьогодні, а що можна зробити завтра.

Розглянь малюнки і прочитай речення.

Це Галя Карасьова. У неї є песик Дружок.
Цього хлопчика звати Йосип Журавльов.
У нього є менший брат Льоня.
А це Люда Корольова. У неї є рибки.

Добери з цих речень підписи до кожного малюнка.
Відповідай так:

До першого малюнка підписом є речення ...

Розкажіть, хто з домашніх тварин, птахів чи рибок є у вас. Зверніть увагу, як змінюються слова.

Я — *мене́, у мене́, до мене́;*
ти — *тебе́, у тебе́, до тебе́;*
він — *у нього́, до нього́, біля нього́;*
вона — *у неї́, до неї́, з нею́.*

Заміни малюнки словами і розкажи, що в кого є, змінюючи слова в дужках.

у (ти), а

у (я).

у (він), а

у (вона).

33 Апостроф (')

Російською: Українською:
? ?

==·==·

==·--==·

семья —

сім'я

пьют —

п'ють

съел —

з'їв

съехать — з'їхати

перья — пір'я

подъезд — під'їзд

соловьи — солов'ї

бью — б'ю

объезд — об'їзд

ЇХАЛИ МИ, ЇХАЛИ

Їхали ми, їхали,
до горбка під'їхали,
виїхали, з'їхали,
далі поїхали.

Їхали ми, їхали,
до ями під'їхали,
яму об'їхали
і далі поїхали.

Скільки слів тут написано? Назви їх.

п

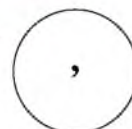

їзд

є

їм

в

їзд

юн

ють

з

б

Іванна Блажкевич

ПЕС ТА ІНДИК

Пес кудлатий рано з будки,
обтрусившись, виліз хутко.
Радий, все оббіг подвір'я,
скубнув курочку за пір'я,
а індика — хап за хвіст!
Став індик на повен зріст:
— Ти мене не зачіпай.
Я король тут, пам'ятай!

Яким у вірші зображений пес? А індик?
Якими їх намалював художник?

34 Апостроф (') (продовження)

Російською:

?

= . =

пять

—

вязь

—

Українською:

?

— = . =

п'ять

в'язь

голуб'ята

ім'я

в'яз

п'ять

п'ятниця

м'яч

в'янути

дев'ять

Скороговорка

Посадила м'яту мати,
пахне м'ята коло хати.
Буду м'яту поливати,
хай цвіте пахуча м'ята.

Хто що робить?

Скільки у схемі слів? Назви їх.

пам

в

п

яжу

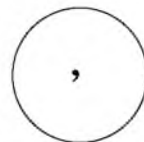
ятак

ять

в

м

ім

яч

я

яз

ЧОМУ КІТ УМИВАЄТЬСЯ ПІСЛЯ СНІДАНКУ

(Литовська народна казка)

Якось залетів горобець на подвір'я і угледів під деревом кілька зернінок. Ключув одну, ключув другу. А кіт підкрався — хап його за крильце!

— Зараз я тебе з'їм.

— Їж на здоров'я, — сказав горобець. — Але щоб твій сніданок смачнішим був, спочатку вмитися треба.

— Вмитися? — здивувався кіт.

— А хіба ти не знаєш, що всі перед їдою вмиваються?

— Знаю! — муркнув кіт, бо згадав, як щоранку хлюпочеться у воді хлопчик П'ятрас.

— Ти почекай мене, я швидко.

— Добре, почекаю! — цвірінькнув горобець.

Випустив кіт горобця з пазурів. А той пурхнув собі на вершечок дерева й лукаво вниз позирає.

Умився кіт, задер голову й гукнуv:

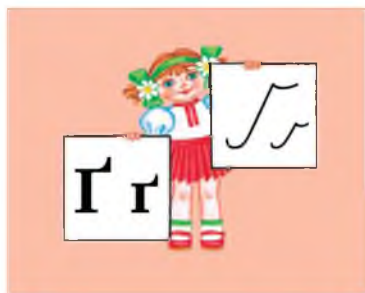
— Спускайся на землю, мені снідати час.

— Наступного разу вмивайся, коли поснідаєш! — засміявся горобець і помахав котові крильцями.

Відтоді всі коти вмиваються після сніданку.

Прочитайте текст за особами.

ґава

ґрунт

ґанок

ґелґотіти

ґазда

ґедзь

ґвинт

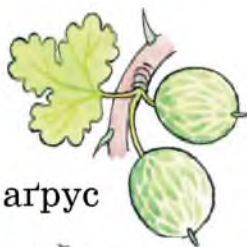
ґрати

ґава

ґудзик

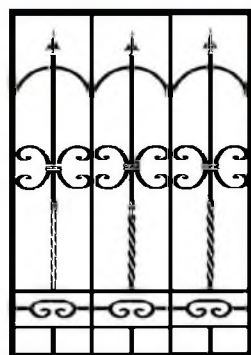
аґрус

ґвинт

ґедзь

ґрати

Варвара Гринько

БУКВА Ґ

Буква «ґе» така ж, як «ге»,
придивляйся-но, синочку.
Тільки ходить буква «ґе»
дуже гордо, з козирочком.

ПАННА ҐАВА

Одного разу лис упіймав гусочку. Сів під дубом та й обідає. І лишень відвернувся на мить, а ґава, що вже давно підстерігала його, хап ту гусочку та на дуба.

Зажуївся лис. Глянув на дерево й каже:

— Га́во, па́ннoчко, ві́ддай мені́ гу́сочку!
Га́ва дуже здивува́лася, бо ще ніхто не
говорив так до неї́. Відкрила дзьо́ба та й ка́же:
— Га?

Гусочка впала, і лис закінчив свій обід.

Що допомогло лису: грубість, хитрість чи ввічливість?

галасли́ві — шумные лишéнь — то́лько
га́зда — хозяин на мить — на миг

Ганна Чубач

ГАННУСИНІ ГУСИ

Галасливі горді гуси
гелґотіли до Ганнусі.
Ганнусенька, хоч маленька,
годувала їх гарненько,
гнала прутиком легенько:
— Гел! Гел! Гел! Мої маленькі.

Хто зображений на малюнку? Що робить?

дзвін

дзвоніти

джміль

дзвонік

дзвеніти

бджола

дзвінкий

задзвеніти

джерелó

Дзвонік кліче нас до школи,
а дзвіночки клічуть в поле.

дзвонік

дзвіночки

кукурудза

дзіга

ДЗЕНЬ-ДЗЕЛЕНЬ

Хто це ходить по росі
день у день, день у день?
Срібний дзвоник у руці
дзень-дзелень, дзень-дзелень!

Розгляньте малюнки. Складіть розповідь, використовуючи подані під малюнками речення.

— О, ти дуже схожий на мене! Давай познайомимось? — Де ж ти? — здивувався песик.

їздити — їжджу
сидіти — сиджу
водити — воджу

ходити — ходжу
будити — буджу
садити — саджу

Складіть 2-3 речення з цими словами.

Василь Заєць

ЛІСОВА ШКОЛА

Рано в тиші лісовій
дзенькнув дзвоник голубий,
і почався у пташók
на галявіні урок.
Під кущами цілий день:
дзінь-дзелень! Дзінь-дзелень!

Загадка

Я ніколи не сиджу,
а ходжу, ходу, ходжу.
І хоч з місця не зрушаю,
а про час вам сповіщаю.

Читай, дивлячись на крапки. Спробуй бачити все слово.

до / щі
сні / ги
сні / гур

сан / ки
сніж / ки
зим / но

ліс / ник
зай / чик
хвос / тик

Леонід Куліш-Зіньків

* * *

Уранці біля хати —
малесенькі сліди.
Зайчаточко вухате
приходило сюди.
Стояло біля хати,
ставало на поріг,
хотіло нам сказати,
що випав перший сніг!

Надія Кир'ян

ЗИМОВІ СЛОВА

Зимове слово — сніг,
зимове слово — білий
з'єднались — і навкруг
сніжинки полетіли.
Зимове слово — лід,
і ковзанка, і шуба.
Зимове слово піч,
пальто, мороз і груба.
І лижі, й ковзани,
і теплі рукавички.
Зимові є пташки —
це снігурі й синички.
А ще зимові є
дві дівчинки Оксани,
бо в їхніх іменах
від нас сховались ... сани.

Спробуй прочитати вірш.
Чи ти здогадався, які букви закрили сніжинки?

За*чик валя*ки уз*в
і вд*гнув кож*ха,
а з-під ша*ки, ну хоч пл*ч,
вигл*да*ть в*ха.

39 Як дзвенять сніжинки

Спробуйте прочитати слова, дивлячись на крапки, але схоплюючи оком усі букви.

віхола

метелиця

літають

заметіль

сніжинки

сідають

Поміркуй, які букви закриті сніжинками. Спробуй прочитати.

Кри*ить віхолі зай *исько:
«Не пі* *одь до мене бли*ько!
Утечу від т*бе гаєм —
шви*ко-шви*ко я стри*аю».

Михайло Стельмах

* * *

Заєць спати захотів,
сам постелю постелив.
Та у зайця довге вушко —
все звисає із подушки.

Прочитайте і з'єднайте частини прислів'їв із двох колонок. Хто швидше це зробить?

Вік живи —
Біля сонця тепло,
Поспішиш —
З добрим дружисьь,

а біля матері добре.
а поганого стережисьь.
вік учисьь.
людей насмішиш.

За *Василем Сухомлинським*

ЯК ДЗВЕНЯТЬ СНІЖИНКИ

Це було темного зимового вечора. Сонце сховалося за обрій. Замерехтіли зорі в глибокому небі. Тихо кружляли сніжинки. Вони тихо лягали на поле, ліс, дорогу.

Я прислухаюсь до тихого снігопаду і чую ніжний дзвін. Немов десь далеко-далеко дзвенить велика кришталева чаша, до якої торкається срібний молоточок.

Іду, прислухаюся. Дзвін лине від маленької ялинки. Вслухаюся і дивуюся. То дзвенять маленькі сніжинки. Висять на ялинкових гілочках, торкаються одна другої і дзвенять, дзвенять, немов срібні дзвіночки.

Як змальовано в тексті природу? Що здивувало письменника?

За Галиною Бондаренко

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ

До дітей у Святого Миколая ставлення особливе. Ще за свого земного життя Миколай допомагав бідним та нуждінним, і щонайперше — дітям. Коли після смерті праведник з'явився перед очі Творця, Бог звелів йому попросити щось для себе. Але Миколай випросив лише одне — і надалі опікуватися дітьми, всіма, хто потребує його допомоги. Так переповідали люди про життя та діяння Святого Миколая.

У день свого народження — 19 грудня — він кладе дітям під подушку чи в черевичок гостинчик — «миколайчик»...

Отож дітки чекають, коли Святий Миколай подарунки принесе.

Розглянь малюнок і скажи, хто на ньому зображений. Чому діти чекають Святого Миколая?

* * *

Він ходить від хати до хати,
питається мами і тата:
— Чи є у вас чéмна дитина,
дівча́тко мале чи хлопчи́на?

Для кожного має в торби́нці
найкра́щі у світі гості́нці.
А хто без кінця бешкету́є,
тим дітям лиш різки дарує.

А що тобі подарував Святий Миколай?

Степан Жупанин

СНІЖОК

По селу тепер щодніни
крутиться метелиця,
сніг лапаний на долину
і на гори стелиться.
— На санки́ сідайте, діти! —
всіх зима запрошує.
За санка́ми в'ється вітер
срібною поро́шею.

ковдра — одеяло мусять — должны

Прочитайте текст, радячись між собою, які склади чи букви треба додавати.

МАМО, А НАВІЩО ВЗИМКУ СНІГ МЕТЕ?

- Мамо, а навіщо взимку сніг ме...?
 - Це приро... з нього ковдрочку пле... .
 - А для чо... ковдра, мамо, поясн...?
 - Холод... без неї у зимовім сні.
 - Хто ж узим... буде попід снігом спа...?
 - У землі зернин... мусять зимува... .
- Щоб зійти травною, житом прорости
Квіта... на лузі вліт... зацвіс... !

Читай, дивлячись на крапки. Спробуй бачити все слово.

зо / ● / рі
ся / ● / ють
ле / ● / тить

зи / ● / ма
мо / ● / роз
ду / ● / ло

лі / ● / сок
сос / ● / на
рос / ● / те

Галина Демченко

ДЕ ТИ, БІЛОЧКО, ЖИВЕШ?

— Де ти, білочко, живеш?

Що ти, білочко, гризеш?

— У зеленому ліску,
у дуплі, у соснячку,
я гризу горішки,
і гриби, і шишки.

— А в морози люті, злі
ти не мерзнеш у дуплі?

— Затишна моя хатина,
тепла в мене кожушина,
і мені зимові дні
зовсім, зовсім не страшні.

Вивчіть напам'ять і розіграйте вірш у ролях.

Прочитай вірш спочатку мовчки, додаючи пропущені склади чи букви, потім уголос.

Іванна Блажкевич

НОВИЙ РІК

Нов... рік іде землею
в чистім полі без доріг.
Світять зорі понад нею,
розсіває срібн... сніг.
Новий рік іде гора...
у червон... чобітк...
Сяють ясни... вогнями
скрізь ялин... по хатах.

Розкажи, яким Новий рік змальований у вірші.

Іван Нехода

ЯЛИНКА

У лісі, в лісі темному,
де ходить хитрий лис,
росла собі ялиночка,
і зайчик з нею ріс.
Ой снігу, снігу білого
накидала зима.
Прибіг сховатись заїнько, —
ялиночки нема!
Ішов тим лісом Дід Мороз,
червоний в нього ніс.
Він зайчика-стрибайчика
у торбі нам приніс.
Маленький сірий заїньку,
іди, іди до нас!
Дивись: твоя ялиночка
горить на весь палац!

Максим Рильський

ПІСНЯ ПРО ЯЛИНКУ

Сніг та й сніг навколо ліг,
грає сріблом білий сніг,
а ялинка молода
наче влітку вигляда.
Ой зелена та весела!
Веселить міста і села.
Ми прикрасимо ялинку,
заспіваєм пісню дзвінко.

Якими новорічними іграшками діти прикрасять ялинку?

За Василем Сухомлинським

ЯЛИНКА ДЛЯ ГОРОБЧИКІВ

За три дні Новий рік, а хворий Вітько в постелі. Поставила мама перед ліжком ялинку, почепила на неї чимало прикрас, цукерки, яблука. Увечері засвітилися на ялинці лампочки. Настав останній перед Новим роком ранок.

Подивівся Вітько у вікно і побачив трьох маленьких горобчиків. Скачуть, їсти шукають. Жаль стало йому пташок. Він і каже:

— Мамо, влаштуємо і горобчикам ялинку.

— Як? — здивувалася мама.

— Гляньте як, — відповів Вітько і застромив гілочку ялинки в коробку з-під цукерок. Насипав зерен і крихт хліба. Мама ту ялинку поставила на подвір'ї. Побачили це горобчики. Підлетіли до коробки, дзьоббають зернини весело цвірінькають.

Ну й радісний був Новий рік у Вітька!

Прочитай загадку спочатку мовчки, додаючи потрібні склади, потім уголос. Про яких пташок ідеться?

Загадка

За вікн... летить сніж...,
підняла... віхола,
але бачу я пташ...,
що сид... під стріхою.
Чив-чив-чив! Чив-чив-чив!
Хто співа... їх навч... ?
Сірі пташеня... ці
звуться, діти, ...

зірка — звезда ліхтаріки — фонарики

Розгляньте малюнок і складіть розповідь «Прикрашаємо новорічну ялинку». Використовуйте такі слова і словосполучення: зелена ялі́нка, прикраша́ємо, вішаємо, срі́бна зірка, блискучі кульки, білі сніжі́нки, золоті ліхтарі́ки, дощик.

Прочитай, додаючи потрібні склади, і відгадай.

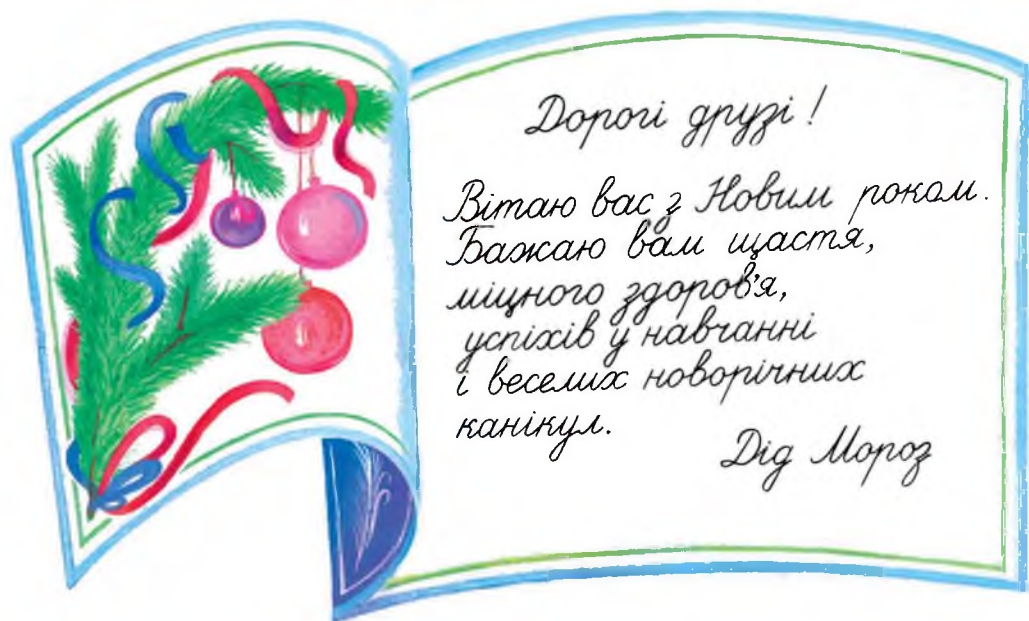
Галина Демченко

Загадка

Прийш... баба Зи...,
та прийш... не сама —
привела із соб...
дідуся з бород... —
довгою, пухнастою,
біл..., срібляст....
Хто він?

Готуючись до Нового року, люди надсилають рідним і друзям новорічні вітання. Прочитайте, чого бажає вам Дід Мороз.

Складіть (усно) новорічне вітання своїм батькам, рідним або друзям. Використовуйте такі слова і словосполучення: дорогі, любі, щиро вітаю, радий привітати, від усього серця бажаю, радість, щастя, здоров'я, успіхи.

Леонід Куліш-Зіньків

ТАНЦЮВАЛИ ЗАЙЧИКИ

Танцювали зайчики у гайку,
на сніжку біленькому, на сніжку.
Вибивали лапками гопака,
хоч мела хурделиця, ще й яка!
Гарно побігайчики
стриб та скік —
зустрічали зайчики
Новий рік.

урочі́стість (торжество) родзі́нки (изюм)
пісні́ стра́ви (постные блюда)
вечеря́ти (ужинать)

СВЯТИЙ ВЕЧІР

1

Зимові свята розпочиналися увечері 6 січня. Це — Святий вечір перед Різдвом. Якою б чистою не була хата, перед Святвечором її білили — велика урочістість потребувала онóвлення.

Господі́ня готувала 12 пісні́х страв. Найголовні́шою стравою була кутя, яку варили з пшениці, рису, ячменю; заправляли її медом, горіхами, маком, родзі́нками. Варили узва́р

(компот із сухофруктів), вареники з капустою, картоплею, пісні голубці, смажили рибу, готували страви з квасолі.

Як тільки з'являлася на небі перша зірка — родина сідала вечеряти. Потім діти йшли колядувати, а старші лишалися вдома, приймали колядників. Дітвора зарані розучувала колядки, робила зірку-звізду. Колядки — це пісні з благою вістю про народження Ісуса Христа, величанням Матері Божої і прославленням Дитяти, з уславленням, вітанням хазяїв.

2

А за тиждень після Святого вечора, 13 січня, був Щедрий вечір (свято Маланки), коли готували їжу з м'яса, молока, сиру, масла.

Від назви Щедрий вечір пішла назва *щедрівки*, *щедрувальники*. Гурти щедрувальників співали величальні пісні, але часто і жартівливі.

А раненько 14 січня, на Новий рік (свято Василя), діти, особливо хлопчики, ходили по сусідніх хатах посівати. Сипали на підлогу зерно — символ багатства і щастя, — бажали здоров'я, достатку, щастя господарям і їхнім дітям, за що одержували подарунки.

Хто зображений на малюнку? Що вони роблять?
Що нового ти дізнався про зимові свята?
Що таке «колядки»? А «щедрівки»? Коли їх співали?
Що означає звичай засівати хату зерном? Коли це робили? Які побажання господарям висловлювали?

грéчно, ввічливо (вежливо)
воло́дар (власелин)

ЩЕДРІВКА

Прийшли щедрувати до вашої хати.
Щедрий вечір, добрий вечір!
Тут живе господар — багатства володар.
Щедрий вечір, добрий вечір!
А його багатство — золотії руки.
Щедрий вечір, добрий вечір!
А його потіха — хорошії діти.
Щедрий вечір, добрий вечір!
Слава нашим господарям,
що так грéчно приймали.
Щедрий вечір, добрий вечір!
Добрим людям на здоров'я!

КОЛЯДКА

Добрий вечір тобі, пане господарю!

Приспів: Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!

Застеляйте столи та все килимами.

(Приспів.)

Та кладіть калачі з ярої пшениці.

(Приспів.)

Бо прийдуть до тебе три празники в гості.

(Приспів.)

Ой перший же празник — святеє Рождество.

(Приспів.)

А другий же празник — святого Василя.

(Приспів.)

А третій же празник — святе Водохреща.

(Приспів.)

Навчися співати колядку.

ЗАСІВАЛЬНА

Сієм, вієм, посіваєм,
з Новим роком Вас вітаєм!

На щастя, на здоров'я,
на Новий рік, на нове літо!

Сійся, родися, жито, пшениця
й усяка пашниця.

Кого прославляють у щедрівках і засівальних
піснях? Що бажають?

ЧАСТИНА ДРУГА

Післябукварний період

Хто хоче правильно читати,
слова повинен вимовляти
виразно, чітко та уміло,
аби було всім зрозуміло.

Щоб гарно читати українською мовою. запам'ятай такі правила.

Коли читаєш уголос, не кричи, але й не читай надто тихо. Читаючи, вимовляй слова плавно, чітко. На початку речення роби вдих і підвищуй голос, а наприкінці речення роби видих і знижуй голос.

Роби паузи і добирай повітря на місці розділових знаків та перед *і(й)*. На місці коми (,) та перед *і(й)* роби короткі паузи, а на місці тире (—), крапки (.), двокрапки (:) — довші паузи. Коли читаєш вірш, паузи роби у кінці кожного рядка, навіть якщо розділових знаків нема.

Розглянь розмітку читання тексту. У ній підвищення голосу показано так: ↗, а зниження — так: ↘, короткі паузи — так: /, а довші — так: //.

Леонід Глібов

Загадка

↗ ↘
Бачить // — не бачить, /
чути // — не чує, /
мовчки говорить, /
дуже мудрує. //
Часом захоче — //
правди навчає, /

іноді бреше, /
всіх звеселяє. //
Люба розмова, — //
будемо, / діти, /
з нею довіку /
жити-дружити. //

Прочитайте текст, дотримуючись правил читання. Поміркуйте і скажіть, про що йдеться у загадці.

рано (заранеє) прокидатися (просypа́ться)

За Василем Сухомлинським

ЛЕДАЧА ПОДУШКА

Яринці треба рано вставати, / щоб до школи
йти. // А не хочеться, / ой як не хочеться! //

Увечері питає Яринка у дідуся:

— Дідусю, чому вранці вставати не хочеться?

— Це подушка в тебе ледача, — сказав дідусь.

— А що ж їй зробити, щоб не була ледачою?

— Знаю я таємницю, — пошепки відповів дідусь. — Ото саме тоді, як вставати не хочеться, візьми подушку, винеси на свіже повітря. Добре вибий її кулачками — вона й не буде ледачою.

Наступного дня, вранці, знову не хочеться прокида́тися Яринці. Але ж треба подушку провчити, лінощі з неї вибити!

Встала Яринка, швиденько одяглася, взяла подушку, винесла на подвір'я, поклала на лавку та й почала бити її кулачками. Повернулася до хати, поклала подушку на ліжко — і пішла умиватися.

А дідусь хитро усміхався.

Чи справді подушка була «ледачою»? Що придумав дідусь, щоб Яринка швидше прокидалася?

лютува́ти (злиться)

копи́ця (копна)

гаптува́ти (вышивать)

поча́ток (начало)

Прочитай текст, дотримуючись правил читання.

Федір Петров

ВІД ЗИМИ ДО ЗИМИ

Січень січе,
лютий лютує,
березень плаче,
квітень квітує.

Ліпень медо́вий
бджі́лок чарує.
Серпень чудовий
булки дарує.

Тра́вень під ноги
сте́ле травицю,
че́рвень складає
сіно в копи́ці.

Ве́ресень тру́сить
груші в садочку,
жо́втьєнь гапту́є
клену соро́чку.

Йде листопа́д,
застеля́ килими́.

Гру́день надходить —
початок зими.

Назви зимові місяці. Розкажи про їхню «роботу». Подумай, чому місяці мають такі назви.

Бажа́ння (желание)

крига (лёд)

кишенко́вий (карманный)

досхо́чу (вдосталь)

Костянтин Ушинський

ЧОТИРИ БАЖАННЯ

Дмитрик накатався на санчатах із гори й на ковзанах по замерзлій річці, прибіг додому рум'яний, веселий і каже ба́тькові:

— Ото весело зимою! Я хотів би, щоб увесь час була зима!

— Запиши своє бажання в мою кишенькову книжечку,— сказав батько.

Дмитрик записав.

Настала весна. Дмитрик досхочу набігався, ганяючись за барвистими метеликами, нарвав квітів, прибіг до батька й каже:

— Яка краса ця весна! Я хотів би, щоб увесь час була весна!

Батько знов вийняв книжечку й звелів Дмитрикові записати своє бажання.

Настало літо. Дмитрик із батьком подалися на сінокіс. Цілий день веселився хлопчик: ловив рибу, збирав ягоди, перекидався в запашному сіні, а ввечері сказав батькові:

— От сьогодні я вже повеселився досхочу! Я хотів би, щоби літу й кінця не було!

І це бажання Дмитрика було записане в ту саму книжечку.

Прийшла осінь. У саду збирали врожай — рум'яні яблука і жовті груші. Дмитрик знову сказав батькові:

— Осінь краща за всі пори року!

Тоді батько вийняв свою записну книжку й показав хлопчикові, що він те ж саме говорив і про весну, і про зиму, і про літо.

Яка пора року найбільше приваблює тебе? Чому? Спробуй розповісти про ознаки кожної пори року так, щоб вийшло невеличке оповідання.

Прочитай, дотримуючись правил читання.

За Михайлом Малишевським

ДЕНЬ І НІЧ

(Казка)

Одного разу зустрілися День і Ніч. А День і каже:

— Ось тебе звуть Ніч та й Ніч. А мене сьогодні звали Середá, вчора — Вівторок, а позавчора — Понеділок. Завтра будуть звати Четвѐр, а післязавтра — П'ятниця, потім — Субо́та, Неді́ля.

Усміхну́лася Ніч і відповіла:

— Не хва́ли́сь, друже. Хіба не знаєш, що без ме́не і тебе́ не було б?

Замі́слився День і більше нічого не сказав.

Розіграйте в особах розмову Дня і Ночі.

щ о?

- ранок
- день
- вечір
- ніч

к о л и?

- вранці
- вдень
- увечері
- вночі

Прочитай, додаючи слова замість малюнків.
Дай відповіді на запитання.

Що ти робиш, ? А ? Що ти робиш, ?
А ?

Прочитай і запам'ятай назви днів тижня.

Як називається перший день тижня? А другий, третій, четвертий, п'ятий дні?

Як називаються вихідні дні?

Ти знаєш слова: *удень, уночі, вранці, увечері, вчора, сьогодні, завтра, післязавтра*. Вони вказують на зміну часу. Які ще слова вказують на зміну часу?

Склади й озвуч речення.

(Х т о ?) йде	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="text-align: center;">до</div> <div style="text-align: center;">від</div> </div>	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="text-align: center;">тебе</div> <div style="text-align: center;">нього</div> <div style="text-align: center;">неї</div> </div>
(Х т о ?) йшов	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="text-align: center;">зі</div> <div style="text-align: center;">з</div> </div>	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <div style="text-align: center;">мною</div> <div style="text-align: center;">тобою</div> </div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle; margin-left: 10px;"> <div style="text-align: center;">(к у д и ?)</div> </div>

Прочитай. Відгадай. Вивчи напам'ять.

Загадка

Нас сім братів.
Всі ми літами рівні,
а іменами різні.

година (час)
хвилина (минута)
запізнитися (опоздати)
затриматися (задержатися)

Говори так:

- Котра година?
- Дев'ята (о пів на дев'яту).
- О котрій годині?
- О сьомій (о пів на сьому).

Прочитай і добери заголовок. Перекажи текст.

Була неділя, але Галинка дуже поспішала. Вона затрималась у бібліотеці і тепер боялася, що запізниться на концерт.

— Скажіть, будь ласка, котра година? — запитала дівчинка в перехожого.

— Дванадцята година десять хвилин, — відповів той.

Галинка зраділа.

До початку концерту ще цілих двадцять хвилин.

Поміркуйте, о котрій годині розпочинався концерт.

Котру годину показує кожний годинник на малюнку?

Розглянь малюнок і скажи, о котрій годині Оленка вийшла гуляти.
Що Оленка робитиме? А що роблять її друзі?

Розпитайте одне в одного і розкажіть, як ви взимку відпочиваєте після уроків.

Смішинка-веселинка

— Скільки хвилин ти варила яйця? — спитала мама доньку.

— Дев'ять хвилин.

— Я ж тобі сказала, що треба три хвилини.

— Але ж я варила три яйця!

Загадка

Я іду, іду, іду,
лік я часові веду.
Іду, не спотикаюся,
доки не зламаюся.

Прочитай текст, дотримуючись правил читання.
Правильно інтонуй запитання і відповіді.

Віталій Бережний

ДЯДЕЧКО ЦОК

Якось приніс тато додому отакенну коробку,
а Наталочка питає:

— Що це?

Тато загадково усміхнувся й каже:

— Тут дядечко Цок живе.

Розкрив він коробку, а там і справді —
розмальована хатка. На передній стінці
в неї кружок із цифрами та дві стрілочки,
одна — більша, друга — менша.

Наталочка припала до хатки вухом,
прислухалась, але нічо-
гісінько не почула.

— Мабуть, дядечко
Цок спить, — про-
шепотіла вона.

— А от ми з́араз ді-
зна́ємось, — підморгнув
тато. — Дядечко Цок —
невто́мний трудівник,
він ніколи не дримає!

Прилаштував тато
хатку на стіні, підтяг-
нув гирі на ланцюжку́,
гойднув маятник — і в
хатці весело зацокало.

— Ой, як гарно! — сплеснула долоньками Наталочка. — А чи відчиняється оте віконце?

— Звичайно. Сюди дядечко Цок випускає погуляти свою Зозуленьку, і вона кує діткам на щастя, на довгі літа.

Тепер щоранку тільки-но Наталочка зачує зозульчине «ку-ку!», вмить схоплюється з постелі.

— Дякую, дядечку Цок, що розбудив мене! — гукає вона.

Хто такий дядечко Цок? Що про нього розповів Наталочці татко?

Знайди і прочитай речення, якими можна підписати малюнки до тексту.

Загадка

Немає тих доріг ніде,
якими він без ніг іде.
Уранці будить маму й тата,
увечері всіх кличе спати.
Години вміє рахувати,
як, діти, будем його звати?

ДОБРА СПРАВА

Рано-вранці хтось постукав у шибку.

— Горобець! — зрадів Миколка. — Чого це він?

— Замерз, напевно. І їсти йому нічого, бач, які кучугури намело, — озвався татко. Миколка попросив у мами пшона, відчинив кватірку й висипав його на підвіконня.

Горобчик жваво клював, а коли наївся, весело зацвірінькав.

Наступного дня Миколка з татком повісили за вікном годівничку, насипали насіння.

Знайомий Миколці горобчик тут як тут. А за ним інші горобці, а потім і синички прилетіли.

Миколка дивився на них і радів — яку ж бо вони з татком добру справу зробили!

Про яку добру справу розповідається?
А які добрі справи робиш ти?

Розіграйте діалог сина з батьком.

Прочитайте прислів'я. Чи стосуються вони Миколки і його батька? Чому ви так думаєте?

Погано тому, хто добра не робить нікому.

Не одяг красить людину, а добрі діла.

Загадки

1. Бідовий хлопчіна
в сірій сорочині
по дворах стрибає,
крихти підбирає.

2. Ніжна зірка сніжно-біла
на рукав згори злетіла,
поки ніс її сюди —
стала краплею води.

снегирь — снігур

синица — синиця

Розглянь малюнки. Добери заголовок і склади розповідь. Уживай такі слова і словосполучення: *повісили, насипали, прилетіли; птахи — синички, горобці, снігурі; весело клювали; зима не страшна.*

Вікторія Забіла

ГОДІВНИЧКА

Є в садочку годівничка.
Там обідає синичка.
Звуть її красиво — Цінька,
вона пісеньку цвірінька.
Виніс їй Андрійко сала.
Цвірінчить синичка: «Мало!
Жменьку зернят і пшонця.
Ой, смачна пожива ця!»

Прочитай текст казки мовчки і скажи, де його початок, де середина, а де — кінець.
Прочитай казку вголос у належному порядку.
Зроби висновок із прочитаного.

звільнити (освободить)
у пригоді стати (пригодиться)
замість (вместо)

За Костянтином Ушинським

ВЕДМІДЬ І МИШКА

Посміявся ведмідь із такої помічниці і відпустів її.

Тут прибігла мишка, перегризла петлі й звільнила ведмедя.

Спіймав якось ведмідь маленьку мишку. Почала вона його просити:

— Відпусти мене. Я тобі у пригоді стану.

Ось одного разу заплутався ведмідь у сітях. Рвався, рвався — ніяк не вирветься.

Прочитай пари слів і утвори за поданим зразком назви звірят.

ведмідь — ведмежа

лисиця — лисеня

вовк — вовчєня

білка — ?

заєць — ?

їжак — ?

Прочитай і продовж наступне речення.

У наших лісах водяться їжаки, зайці, лисиці, ведмеді, але немає жирафів, слонів, ...

У ТРАМВАЇ

Їде, їде мій трамвайчик,
у вагоні — лис і зайчик,
бегемотик, слоник, кротик,
вовчик, песик і єнотик.

— Не дивуйтесь, — каже зайчик, —
в зоопарк їде трамвайчик.

Загадка

Прийшла вона із довгим віником
на бесїду із нашим півником.
Схопила півня на обїд
і замела мїтлою слїд.

Прочитай казку мовчки і подумай, яким тоном треба читати розмову дійових осіб. Потренуйся у читанні вголос, дотримуйся правил читання.

РУКАВИЧКА

(Українська народна казка)

Ішов дід лісом, а за ним біг собачка, та й загубив дід рукавичку.

От біжить мишка, влізла в ту рукавичку та й каже:

— Тут я буду жити.

Коли це жабка стрибáє та й питає:

— А хто, хто в цій рукавичці живе?

— Мишка-шкряботушка. А ти хто?

— Жабка-скрекотушка. Пусти й мене!

— Іди.

От уже їх двоє. Коли біжить зайчик, прибіг до рукавички та й питає:

— А хто, хто в цій рукавичці живе?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка. А ти хто?

— А я зайчик-побігайчик. Пустіть і мене!

— Іди.

От уже їх троє. Коли це біжить лисичка. Побачила рукавичку та й питає:

— А хто, хто в цій рукавичці живе?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик. А ти хто?

— А я лисичка-сестричка. Пустіть і мене!

От уже їх четверо. Коли це біжить...

Прочитайте казку в особах.
Продовжіть її за малюнками.

Вовчик-братик

Кабан-іклан

Ведмідь-набрідь

...та й пішов додому.

Загадки

1. Невеличкі дві хатини,
в них м'які і теплі стіни.
По п'ять братиків малих
проживає в стінах тих.
2. Часом лізу я у шкоду,
їм капусту на городах,
моркву, ріпу, буряки.
Відгадайте, хто такий.

мандрі́вниця (путешественница)
по́над ставком (вдоль пруда)
хвилюва́тися (волноваться)
навпросте́ць (напрямик)
одним духом домчу́ (мигом доставлю)

За Оксаною Іваненко

КАЗКА ПРО БІЛОЧКУ-МАНДРІВНИЦЮ

З кожним днем холоднішало. Маленька білочка, що заблуділася в лісі, оселілася в дуплі тремтливої осики. Але дупло було маленьке, незатишне. Часто вночі дощ мочив звірятко до кісток.

Білочка дуже сумувала. Вона розпитувала всіх, як їй переправитися на той бік ставка і знайти стару ялину, де жили її батьки.

— Я перенесла б тебе на крилах,— сказала якась пташка.— Але боюсь, що ти зловиш їх.

— Я повів би тебе понад ставком,— сказав кріт.— Але мені ніколи. Я поспішаю збудувати нове житло під землею.

— Я раджу тобі не хвилюватися,— зауважив їжак.— Краще подбай про зиму.

— Я не хочу жити сама. Мені так сумно...— зітхнула білочка.

— Ну, то йди до мене,— сказав їжак.— Тільки, звичайно, роби все, що я скажу.

Вони підійшли під велике дерево, де нападало багато листя. Їжак почав качатися

в ньому, і листя накололось йому на голки. Це була кумедна картина. Білочка розсміялася.

— Що ж тут смішного? — закричав їжак. — Наколую і ти листя!

Та білочка як не качалася, листя до неї не приставало. Їжак розсердився і прогнав її.

Що ж було робити білочці? Довелося їй трохи заpastися хоч чим-небудь на зиму. А дні минали. Вітер дув сердитіше, і згори почало падати щось біле, пухке й холодне.

Маленька білочка лежала в дуплі й тремтіла від холоду. Раптом вона побачила під деревом чийось білу вухасту мордочку. Це був заєць, з яким вона колись розмовляла.

— Здрастуй, білочко! — загукав він. — А я таки знайшов твою стару ялину. Там твої батьки плачуть за тобою. Біжімо до них! Уже замерз ставок, і ми пострибаємо навпростець.

Маленька білочка зраділа.

— Я хочу понести їм ті горішки і ягідки, що я назбирала, — сказала вона.

— Добре. Ми зробимо ось що. Ти сідай мені на спину і бери в лапки гостинці. А я одним духом домчу тебе до старої ялини.

Вони так і зробили. А коло ялини вже чекали на білочку і тато, і мама, і брати, і сестри.

Що сталося з білочкою? Хто їй допоміг?

Перечитайте за ролями розмову білочки з лісовими мешканцями і спробуйте голосом передати характер кожного.

ЯК ТВАРИНИ СТАЛИ СВІЙСЬКИМИ

Одного разу тварини прийшли до людини й попросили:

— Дай нам роботу!

— А що ви вмієте робити? — спитала людина.

Кінь відповів:

— Я вмію працювати в полі.

Корова сказала:

— Я даю молоко.

Вівця відповіла:

— Я даю вовну.

Собака сказав:

— Я вмію охороняти дім.

Курка засокотала:

— Ко-ко-ко! Я несу яєчка.

— Добре, я дам вам роботу, — сказала людина.

— А хто нас вранці будити буде? — спитали тварини. Тут півень озвався:

— Я рано-вранці буду будити всіх.

Прочитайте казку в особах.

Розкажіть, яку користь приносять свійські тварини.

Розкажи, хто зображений на малюнку.

Які тварини живуть на фермі? Що роблять *доярка, конюх, пастух, ветеринар*? Відповідаючи, використовуй слова: *доглядає, доїть, лікує, пасе*.

Прочитай вірш самостійно. Чи сподобався він тобі?

Юрій Буряк

ШКІДЛИВИЙ ЦАП

На городі цап, цап, капусточку хап, хап. Борідкою трусь, трусь, капусточку хрусь, хрусь!	Ратичками туп, туп, капусточка хруп, хруп! А за цапом дід, дід палицею тіп, тіп.
---	---

Цап як скóчить: брик, брик,
на все село́ крик, крик.

На синяки дме, дме,
вигукує: «Ме-е, ме-е!».

Прочитайте діалог і розіграйте в особах.

Жартівлива розмова

— А ти пас кози?	— Брав.
— Пас.	— А як коза мекала?
— А були морози?	— Ме-е, ме-е,
— Були.	не бери мене,
— А брав вовк кози?	візьми пастуха...

За Олегом Буценом

ЯК ТИМКО ВІД МОРОЗУ ВТІК

Давно вже на подвір'ї школи не було так гарно, як сьогодні. За ніч снігу намело багато-багато. Він лежав пухнастим килимом на землі, на дахах будинків.

Гамірно було на подвір'ї. Діти каталися на санчатах, на лижах. А біля невеличкої гірки — черга стояла: кожному хотілося швидше з'їхати.

Тільки один Тимко, що недавно почав учитися в нашому класі, стояв біля ґанку. Стоїть і голови не поверне — холодно! Мороз

щипає за ніс, щоки, навіть намагається залізти в черевики і рукавиці. Не знає ще Тимко дітей, стоїть, сумує.

— Чого ти не граєшся? — запитує його Марія Петрівна.

— Холодно, мороз кусається, — відповідає Тимко.

— А хочеш, я навчу тебе, щоб мороз не кусався? — каже Марія Петрівна.

— Як? — недовіжливо питає Тимко.

— А ось слухай. Коли ти стоїш на місці, дід Мороз підкрадеться і вщипне тебе за щоку чи за ніс. А ти спробуй від нього втекти. Він старий і тебе не дожене. Візьми санки і біжи до гірки кататися. Ось дід Мороз і не спіймає.

Замислився Тимко.

— А того хлопчика, що на лижах, він теж не може спіймати?

— Авжеж, не може, — каже Марія Петрівна. — От давай його спитаємо.

— Миколо! — покликала вона хлопця. — Тобі холодно?

— Ні! — весело відповів Миколка.

Узяв тоді санки Тимко і побіг до гірки. Спустився раз, другий, а потім ще багато разів, навіть парко йому стало. Побачив, що Марія Петрівна все стоїть, тупцюючи на місці, підбіг до неї і каже:

— А я вже втік від діда Мороза. І ви тікайте!

Чому сумував Тимко?

Що означає вислів «мороз кусається»?

Як Тимко втік від діда Мороза?

За Василем Сухомлинським

ЯК ПЕТРУСЬ НАВЧИВСЯ ЧИТАТИ

Петрик вчиться у першому класі. А сестричка його Марійка ще не вчиться у школі.

У хлопця велика біда: лінощі. Щоб навчитися добре читати, треба відкрити книжку й читати вголос. Читати півгодини, читати щодня.

А Петрикові не хочеться читати, гуляти ж веселіше! Прийде він додому, покладе книжкі, пообідає й біжить гуляти. А книжки лежать.

Минуло півроку. Всі діти вже добре читають, а Петро ледве слово зі складів складає. Зате шестирічна Марійка вже навчилася читати.

Прийшла одного разу вчителька до матері Петрика й говорить:

— Якщо Петро щодня не читатиме, залишиться на другий рік у першому класі.

Сидить Петрусь біля столу. Соромно йому.

А Марійка говорить:

— От добре, залишайте Петрика на другий рік, я з ним разом ходитиму до школи.

Почервонів хлопчик, а Марійка продовжує:

— Я вже добре вмію читати.

Взяла Марійка зі столу книжку й стала читати. Її похвалила навіть учителька:

— Ти читаєш, як найкращі мої учні.

Петрусь узявся читати. Так хочеться гуляти! Але як подумає він, що в одному класі з Марійкою доведеться вчитися, соромно стає, і він бере до рук книжку. Так Петрусь і навчився читати.

За Василем Сухомлинським

ЯК ОЛЕНКА ХОТІЛА ВЕСНУ НАБЛИЗИТИ

На стіні висить відривний календар. Надворі зима. Оленка, трирічна дівчинка, знає, що кожного дня з календаря відривають один листочок. Вона запитує бабусю:

— Бабусю, покажіть, де буде весна.

Бабуся показує. Оленка сумує: як багато ще листочків треба зірвати.

Коли ввечері нікого не було в кімнаті, Оленка підійшла до календаря й почала відривати листочки один за одним. Аж до весни повідривала. Зібрала листочки, поклала під подушку й заснула. Снилася їй весна.

Прокинувшись на світанку, Оленка підійшла до бабусиноного ліжка.

— Бабусю, вставайте. Весна прийшла.

Бабуся здивовано глянула на Оленку.

— Дивіться, на календарі вже весняний листочок.

Бабуся всміхнулася і промовила:

— Листочок весняний, а мороз зимовий. Глянь у вікно, що там — зима чи весна?

Оленка подивилась у вікно й замислилась.

Поміркуйте, про що замислилась Оленка. Спробуй переказати текст від слів: «Коли ввечері нікого не було ...».

Василь Сухомлинський

ВЕСНЯНИЙ ВІТЕР

(Казка)

Клен цілу зиму спав. Крізь сон він чув завивання хуртовини, тривожний крик чорного ворона. Холодний вітер гойдав його віти, нагинав їх. Та ось одного сонячного ранку відчув Клен, ніби до нього доторкнулося щось тепле та лагідне. Прокинувся Клен. А то до нього прилинув теплий весняний Вітер.

— Прокидайся, весна наближається.

— Де ж вона, весна? — запитав Клен.

— Ластівки на крилах несуть, — каже теплий Вітер. — Я прилетів із далекого краю, від теплого моря. Весна йде полями — заквітчалася квітами красуня. А ластівки на крилах несуть барвисті стрічки.

Ось про що розповів теплий Вітер Кленові. Клен зітхнув, розправив плечі. Зазеленіли на ньому бруньки. Бо йде весна-красуня.

Як Клен відчув прихід весни?
Що розповів Вітер Кленові?

Прочитай вірші про весну. Один із них вивчи напам'ять.

Василь Марсюк

* * *

— Де ти, ластівко, літала?
Де ти зиму зимувала?
— За лісами, за морями
я носила телеграми.
В них весела новина:
повертається весна!

Анатолій Камінчук

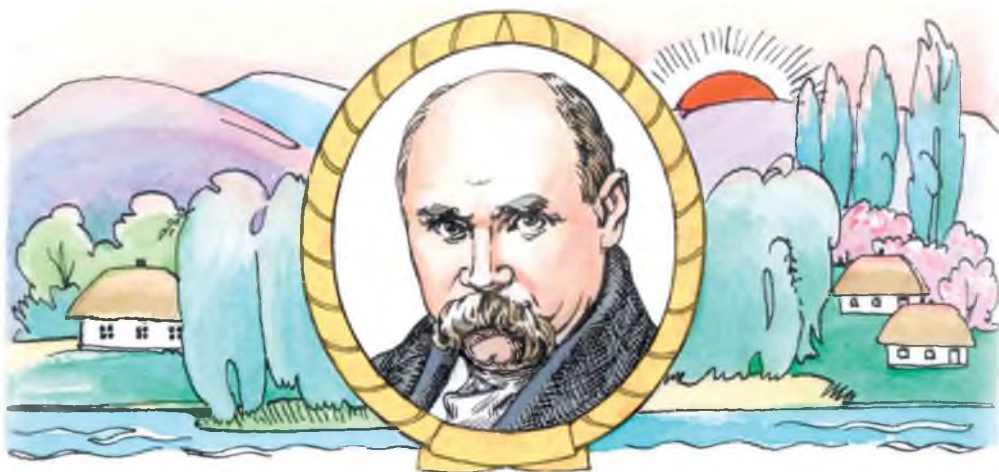
КОТИКИ ВЕРБОВІ

Сонце по діброві
ходить, як лисичка.
Котики вербові
жмурять жовті вічка.
Вже не хочуть спати,
хоч і трішки сонні.
Гріють лапенята
на яснім осонні.

Степан Пушик

ВЕСЕЛИКИ-ЖУРАВЛІ

— Веселики-журавлі,
що несете на крилі?
Чи то радість, чи то сміх?
Може, снігу повен міх?
— Несемо усім тепло,
щоб усе цвіло й росло!

Тарас Григорович Шевченко — великий український поет. Його ім'я знають і шанують у всьому світі. Іменем Тараса Шевченка названо національний університет у Києві. Його іменем називають бульвари, вулиці, площі й селища. Тарас Шевченко жив у 19 столітті, а пам'ять про нього живе й донині.

За що ж так шанують цього поета?

За його прекрасні поетичні твори, любов до України і свого народу, який у ті часи був позбавлений волі і закріпачений панами. Тарас Шевченко у віршах закликав народ повстати проти царя й панів і здобути волю.

Мріючи про щасливе майбутнє, він писав:

І мене в сім'ї великій,
в сім'ї вольній, новій,
не забудьте пом'янути
незлим тихим словом.

Розглянь малюнок. Хто і що на ньому зображено?

Тарас Шевченко

Встала весна.
Чорну землю
сонну розбудила,
уквітчала її рястом,
барвінком укрила.
І на полі жайворонок,
соловейко в гаю
землю, убрану весною,
вранці зустрічають.

Що весна зробила з землею? Дай відповідь рядками вірша.

Які весняні квіти згадуються у вірші?

Які птахи зустрічають весну? Кого з них намалював художник? Спробуй і ти намалювати картину природи, зображену у вірші.

Вадим Скомаровський

НАД «КОБЗАРЕМ»

Тихо надворі. Ні вітру, ні хмар.
Ані шелесне верба височенька.
Наша Оленка відкрила «Кобзар»,
вголос читає Тараса Шевченка.
Ген за рікою синіє гора,
в небі веселка розквітла казково.
Ніжно вплітається в гомін Дніпра
добре і щире Шевченкове слово.

Настав березень — перший місяць весни. Десь уже летять до нас із далеких країв шпаки, жайворонки та зяблики. Це наші перші весняні гості.

Жайворонки оселяються на ланках. Зяблики — у лісах, парках, садах. Незабаром ми почуємо їхні веселі весняні пісні.

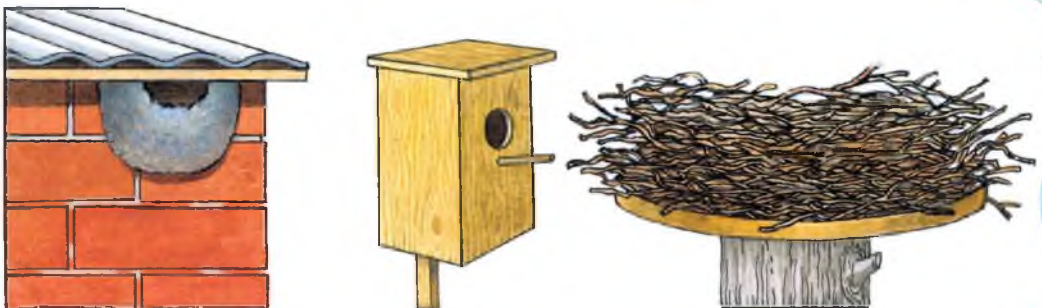

Добери заголовок до тексту. Перекажи.

жаворонок — жайворонок

Подумай і скажи, чиї гнізда змалював художник. А який птах не має свого гнізда?

Платон Воронько

ОБЛІТАВ ЖУРАВЕ́ЛЬ

Облітав жураве́ль
сто морі́в, сто земе́ль,
обліта́в, обходи́в,
крила́, ноги́ натруди́в.
Ми спита́ли в журавля́:
— Де найкра́щя земля́?
Жураве́ль відпові́дає:
— Кра́ще рідно́ї — нема́є!

Прочитай запитання і дай на них відповіді.

Коли	немає	шпак	і́в?
		грак	
	багато	журавл	

Загадка

Вірно людям я служу,
їм дерева стережу.
Дзьоб міцний і гострий маю,
шкідників ним добуваю.

прокида́тися (просыпа́ться)
поклі́кати (позва́ть)
пта́ство (пти́цы)

Продовж речення, додаючи потрібні слова.

- Куку́ріку-у-у! — заспіва́в ...
- Ко-ко-ко-ко-ко,— засокотали ...
- Га-га-га,— пода́в голос ...
- Ках-ках-ках,— закахкали ...

Прокинулася свійська птиця.

Настав ранок.

Почула це Марійка. Насипала в сито зерна.

Покликала птаство на сніданок.

Побудуйте текст. Для цього із закінчених вами і поданих нижче речень виберіть початок, середину і кінець розповіді. Прочитайте увесь текст. Доберіть до нього заголовок.

Які свійські птахи є на малюнку? Назви їхніх діточок.

Тарас Шевченко

* * *

Тече вода із-за гаю
та попід горою.
Хлюпочуться качаточка
поміж осокою.

А качечка випливає
з качуром за ними,
ловить ряску, розмовляє
з дітками своїми.

Загадки

1. Плавала, купалася,
сухенькою залилася.

2. Жовтенькі клубочки
ходять біля мамі-квочки.

КРИВЕНЬКА КАЧЕЧКА

(Українська народна казка)

Були собі дід і баба, та не було у них дітей.
От вони собі сумують, а далі дід і каже бабі:

— Ходімо в ліс по гриби!

От пішли, бере баба гриби, коли дивиться —
у кущику гніздечко, а в ньому качечка.

От баба дідові:

— Дивись, діду, яка гарна качечка!

А дід каже:

— Візьмемо її додому, нехай у нас живе.

Другого дня знов пішли дід і баба до лісу.

Вертаються, а у них так прибрано, хліба
напечено, борщик зварений.

От вони до сусідів:

— Хто це? Хто це? — Ніхто нічого не знає.

От знов пішли дід і баба по гриби.

Приходять додому — аж у них варенички
зварені. Вони знову до сусідів:

— Чи не бачили кого?

— Бачили дівчину, від криниці воду несла. Така гарна, тільки трошки кривенька.

— Знаєш що, діду,— каже баба. Зробимо так: скажемо, що йдемо по гриби, а самі заховаємося, та й будемо виглядати, хто до нас понесе воду.

Стоять вони за коморою, дивляться, аж із їхньої хати виходить дівчина з коромислом.

Пішла вона до криниці, а дід і баба тоді в хату; дивляться, аж у гніздечку нема качечки, тільки повно пір'ячка. Вони взяли гніздечко й укинули в піч, воно там і згоріло...

Увійшла в хату дівчина, побачила діда й бабу, та до гніздечка — аж його нема. Вона тоді як заплаче:

— Я довіку жила б у вас, якби ви не спалили мого гніздечка та не підглядали за мною. А тепер, — каже, — не хочу!.. Зробіть мені, діду, кужілочку й веретенце...

От дід тоді зробив їй кужілочку й веретенце; вона взяла їх, сіла надворі й пряде...

Коли ж летить табунчик каченят. Побачили її, скинули по пір'ячку. Дівчина увертілася в пір'ячко, стала качечкою і полетіла з табунчиком.

ТЕЛЕСИК

(Українська народна казка)

Жили собі дід та баба. Вже й старі стали, а дітей нема. От баба і просить діда:

— Поїдь, діду, в ліс, вирубай там деревинку та зроби колисочку. А я покладу деревинку в колисочку та й буду колихати.

Послухався дід, поїхав, вирубав деревинку, зробив колисочку. Поклала баба ту деревинку в колисочку — колише й пісні співає.

Колихала-колихала, аж поки полягали вони ввечері спати. Встають уранці — аж з тієї деревинки та став синок маленький. Вони так зраділи, що й не сказати. Та й назвали сінка Івасиком-Телесиком.

Росте собі. От як підріс він, то й каже:

— Зробіть мені, тату, золотий човник та срібнеє веселечко: буду я рибку ловити та вас годувати.

От дід зробив золотий човник і срібнеє веселечко. Спустили на річку. Телесик сів у човник і поплив. Плаває по річці, ловить рибку та годує діда й бабу. Наловить, віддасть — і знову поїде.

Одного разу мати наварила йому снідати, принісла до берега та й кличе:

— Телесику, Телесику!

Приплинь, приплинь до бережка!

Дам я тобі їсти й пити!

Телесик почув та й каже:

— Ближче, ближче, човнику, до бережка, — це ж моя матінка снідати принісла!

Приплив Івасик до бережка, наївся, напився і знову поплив рибку ловити.

А змія підслухала, як мати кликала Телесика, та й давай гукати грубим голосом:

— Телесику, Телесику!

Приплинь, приплинь до бережка!

Дам я тобі їсти й пити!

Почув Телесик і каже:

— То не моєї матінки голос! Пливи, пливи, човнику, далі! Пливи, пливи, човнику, далі!

Змія бачить, що нічого *не вдіє*, та й пішла до коваля:

— Ковалю! Скуй мені тоненький голосок, як у Телесикової матері! А не скуєш — я тебе з'їм!

Коваль і скував. Вона пішла до берега і кличе:

— Телесику, Телесику!

Приплинь, приплинь до бережка!

Дам я тобі їсти й пити!

Івасик подумав, що то мати кличе, та й каже:

— Ближче, ближче, човнику, до бережка, — то ж мені матінка їсти принесла!

Та й приплив до бережка. А змія його схопила й понесла до своєї хати.

Приносить до хати та й каже своїй доньці:

— Зміючко Оленко, натопи піч та спечи мені Телесика, а я піду гостей покличу.

От Оленка натопила піч, а тоді й говорить:

— Сідай, Телесику, на лопату!

Він поклав на лопату руку.

— Так? — питає.

— Та ні! Сідай зовсім!

Він поклав голову.

— Та ні! Сідай увесь!

— Ну, то покажи, — каже Телесик, — бо я не знаю, як.

Вона й стала показувати. Та тільки зміючка Оленка сіла на лопату, як Телесик і вкинув її у піч. А сам замкнув хату, виліз на височénного явора та й сидить.

От змія прилітає з гостями:

— Зміючко Оленко, відчини!

Ніхто не озивається.

— Зміючко Оленко, відчини!

Нічого не чути.

Змія сама відчинила хату, повходили гості, посідали за стіл. Відслоніла змія за́слінку, вийняла печéню, їдять — думають, що то Телесик. Попоїли добре, повихóдили надвір, качаються по траві й примовляють:

— Покочуся, повалюся, Телесикового м'ясця наївшись!

А Телесик з явора:

— Покотіться, поваліться, Оленчиного м'яся наївшись!

Почули змії, давай слухати, хто це та де. Шукáли, шукали та й углédіли Телесика на яворі. Кинулись до явора та й давай його гризти. Гризуть, гризуть, от-от уже перегризуть. Коли летить табун гусей. Телесик і просить їх:

— Гуси-гуси, гусенята!
Візьміть мене на крилята
та понесіть до батечка,
до рідної матінки...

А гуси й кажуть:

— Нехай тебе середні візьмуть!

А змії гризуть-гризуть... Аж летить знову табун гусей. Телесик так їх просить:

— Гуси-гуси, гусенята!
Візьміть мене на крилята
та понесіть до батечка,
до рідної матінки...

А гуси кажуть:

— Нехай тебе заднє візьме!

Сидить сердéшний Телесик — от-от явір упаде!

Коли це летить собі одним-одне гусеня́. Від-
білось, насі́лу летить. Телесик до нього:

— Гуся-гуся, гусенятко!
Візьми мене на криля́тко
та понеси до батечка,
до любої матінки...

— Сідай, — каже гусеня та й ухопило його на
крила. А змії за ним. Та таки не наздогнали.

От гусеня принесло та й посадило Телесика
біля хати, а саме ходить по двору, пасеться. Ба-
ба побачила його й каже:

— Піду впіймаю гусенятко та заріжу.

А Телесик просить:

— Ні, бабо, не ріжте, а нагодуйте його! Коли
б не воно, то я б у вас і не був.

Побачили Телесика дід та баба, зраділи.
Обнімають Телесика, цілують. Нагодували гу-
сенятко, напоїли ще й під крильця насипали
пшона. Так воно й полетіло.

От вам казочка, а мені бубликів в'язочка.

Тамара Коломієць

* * *

Кажу, кажу казку
за бубликів в'язку.
Один бублик — на зубок,
другий бублик — в козубок,
третій — у кишеню,
а четвертий — в жменю.
А онука — п'ятим буду пригощати.
Хай він бублика смакує,
хай над казкою міркує.

ДЗВОНИК Є В КОНЯ

Дзвоник є в коня.
Наш кінь
дзвонить дзвоником:
дінь-дзінь!
Дзвонить дзвоником
весь день.
Тільки й чується:
— Дзень-дзень!

Загадка

Хто «дзень-дзень» співає,
про перерву сповіщає?

Павло Капельгородський

ВЕСНА ІДЕ

Та це ж весна, бо тане сніг,
дивись, струмок з гори побіг.
Шумить вода, ламає все,
весна іде, тепло несе.

Шумить, гуде веселий гай
і гомонить: вставай, вставай.

Розтане сніг, зима мине,
земля кругом цвісти почне.
Дітей малих веселий рій
помчить із хат на луг мерщій.

Радіє все, співає все,
весна іде, тепло несе.

Які почуття передано у вірші? Спробуй передати їх, читаючи вірш уголос.

Які ознаки весни описані у вірші? А на малюнку?

Спробуйте розповісти про ознаки весни, які ви помітили надворі.

Добери і з'єднай слова з правої і лівої колонки за ознаками.

зима
весна
сонце
пісня
вітер

ласкавий, теплий
яскраве, тепле
ніжна, задумлива
сувора, сніжна
тепла, сонячна

щойно (только что)
кубёльце (гнёздышко)

За Василем Сухомлинським

ШПАК ПРИЛЕТІВ

(Казка)

Був тихий весняний ранок. Сонце ще не зійшло, а небо на сході вже рожеве.

На голій кленовій гілці голосно заспівав Шпак. Він щойно прилетів із далекого теплого краю. Знайшов свою шпаківню, сів біля неї й радісно сповістив:

— Я прилетів! Настала весна!

Шпаків спів почув Горобець, що спав під стріхою у теплому кубельці, й промовив:

— Шпак прилетів! Тепер нам доведеться раніше вставати. Бо за Шпаком важко буде їжу здобувати. Він скрізь устигне перший...

Горобчиха зітхнула й каже:

— Спасибі Шпакові, будитиме тебе, лідаря.

Які птахи навесні першими прилітають із теплих країв? Чому Горобцеві доведеться раніше вставати? Кого зображено на малюнку? Що ти знаєш про цих пташок?

Прочитайте казку в особах.

ОЙ МИНУЛА ВЖЕ ЗИМА

(Українська народна пісня)

Ой минула вже зима,
снігу-льоду вже нема.

Ой нема, ой нема,
снігу-льоду вже нема.

Прилетіли журавлі
й соловеечки малі.

Ой малі, ой малі,
соловеечки малі.

Лугом квіти вже цвітуть,
вівці травку вже пасуть.

Ой пасуть, ой пасуть,
вівці травку вже пасуть.

Всі веснянку співаймо,
весну красну вітаймо,
вітаймо, вітаймо,
весну красну вітаймо.

Хто у вірші вітає прихід весни? Чому радіють птахи і тварини? Навчіться співати пісню разом.

Наталя Забіла

ПРО БДЖІЛОК

— Дзум-дзум-дзум! — дзвенить сопілка в тихій вранішній імлі. Це прокинулася бджілка на дубочку у дуплі.

Із дупла, немов із хатки, вилітають волохатки, вилітає рій бджілок на зелений моріжок. Там блищить на сонці річка, там високий очерет, а на б́ерезі — травичка, а в квітках — солодкий мед.

Кожна квітка так привітно розтуляє пелюсткі, і летять на квітку з квітки заклопотані бджілки. Назбирають меду досить і додому все відносять...

— Дзум-дзум-дзум! — немов сопілка пізно ввечері дзижчить: це летить трудяща бджілка після праці відпочить.

Де живуть лісові бджілки?
Чому їх називають трудящими?

ДІТИ МАЛЮЮТЬ БУРАТИНО

Іванко вміє гарно малювати. Він навчає Сергійка малювати Буратіно.

— Спочатку я малюю голову Буратіно. На голові у нього шапочка. З-під шапочки видно волóсся. На лобі — чубчик. Дві крапки — очі, а це — вії. А ось ніс. Ще треба намалювати рота і вуха, зробити рум'яні щоки. Ось обличчя й готове.

А тепер намалюємо шию, тулуб, руки, ноги. У Буратіно зелені штани й коричнева курточка. Розфарбуємо їх.

— Який гарний Буратіно! — захоплено говорить Сергійко.— Дай мені олівці. Тепер я сам буду малювати.

Розкажи, як Іванко навчав малювати Буратіно: що він малював спочатку, що — потім. Спробуйте намалювати Буратіно і ви (одне ніби навчає, інше — малює).

Загадки

1. Були собі два брати,
і обидва Кіндрати.
Через доріжку живуть,
а один одного не бачать.

2. Завжди в роті, а не проковтнеш.

Прочитай, додаючи за малюнком потрібні слова.
Добери до тексту заголовок.

У неділю дідусь, бабуся і Миколка пішли в цирк. А Оксанка хворіла й тому залишилась удома. Миколка обіцяв їй розповісти про все, що побачить.

Ось що розповів сестричці Миколка:

— У цирку було дуже цікаво й весело. Спочатку виступав клоун. У нього очі ... , брови ... , ніс ... , щоки На долонях ... , на лобі Він жонглював ..., стоячи на

Поміркуйте, що було далі, й продовжіть розповідь Миколки.

на лбу — на лобі на носу — на носі

левада — долина біля річки
за уявленням — по представленню

НАРОДНІ ЗВИЧАЇ

Навесні пробуджується земля, оживає природа, а з нею — радісні надії та клопоти господарів. Після довгої та холодної зими можна, нарешті, вийти на залиті сонцем левади і заспівати на повен голос. Можна затіяти веселу гру.

Весну, за уявленням наших предків, приносили на крилах птахи. Тому в березні, першому весняному місяці, випікали обрядове печиво у формі пташок: діти, співаючи, носили його по селу, піднімали вгору, провіщаючи і закликаючи весну: «Весна, весна красна! Прийди, весно, з радістю, з великою милістю!»

Дівчата й хлопці збиралися у центрі села або на вигоні, водили хороводи, співали веснянки:

Благослови, мати,
весну закликати!
Весну закликати,
зиму проводити!
Зимочка в возочку,
літечко в човночку!

Розкажи, як діти закликали весну.

ОЙ ВИХОДЬТЕ, ДІВЧАТА

Ой виходьте, дівчата,
та в сей вечір на вулицю
весну красну стрічати,
весну красну вітати.

Будем весну стрічати
та віночки сплітати.
А віночки сплетемо,
хороводом підемо.

ДІВЧАТОЧКА-ВОРОБ'ЯТА

Дівчаточка-вороб'ята,
радьмося.
Та виходьмо на травицю —
граймося!
Та виходьмо на травицю —
в добрий час.
Нема таких співаночок,
як у нас!

Як здавна українці зустрічали весну? Для чого випікали обрядове печиво? Вивчи одну з веснянок напам'ять.

розкрéслити (расчертить)
барві́стий (разноцветный)
дола́дна (красивая)
я́рий віск (свежий воск)

Зірка Мензатюк

ПИСАНКА

(Великодня казка)

I

— Кудкуда́к! Кудкудак! Знесла яйце, як кулак! — закудкуда́кала курка на весь двір.— Та гарне ж яке: схоже на білий світ. Бо в світі сонце, а в яйці золотий жовток. Кудкудак!

Під хатою на стільчику грілась проти сонця бабуня Марія.

— Яйце? Та яке кругле, білénьке! Візьму його на писанку.

І вона поклала яйце в ре́шето до таких же, як і воно. Тоді розтопила я́рого воску:

— Ходи-но, Івасику, писанку писати!

Взяла бабуня писачок. Р-раз! — і лягла на яйце гаряча лінія. Два! — і розкреслилось яйце навхрест.

— Бабуню, чуєте, бабуню! — питає Івасик.— Що за квіточка у вас там намалювалась?

— То, Івасику, не квіточка. То знак сонечка золотого.

— Бабуню, чуєте, бабуню! А що то за цяточки-крапочки навхрест між промінням?

II

— Не цяточки, Івасику, а чарівні знаки дощу.

Розписала бабуня Марія писанку, різними кольорами пофарбувала — і стала писанка доладна, барвиста!

Настав Великдень. Покликала бабуня Петрика, Івасика, Оксанку, Василинку — всіх онучат.

— Натє, онучата, по писанці. Гайда викочуватись!

Покотив Івась свою писанку:

— Ану, хто до неї докотити зуміє?

Котять діти писанками: на них вербички та хрестики, та клинці-вітрячки, та вигадливі поясочки так і мерехтять! А в небі сонце сміється, світлом розливається.

— Чи будеш ти, сонечко, весь рік щедро світити? — питає в нього яйце-писанка.

— Буду, буду, бо на тобі мій таємний знак. Ти котишся — мене до землі приворожуєш!

— А чи будеш, дощичку, землю поливати? Зілля напувати?

— Буду, буду, бо на тобі і мій знак магічний. Ти по землі котишся — мої струни-дрібнодзвони до неї прив'язуєш!..

Що ти довідався про писанки? Що на них зображують? До якого свята виготовляють?

частувати (угощати) клопіт (хлопоты)
виорати (вспахати) чекати (ждати)

БЕЗ ТРУДА НЕМА ПЛОДА

(Українська народна казка)

Якось один чоловік почастував вовка хлібом.

— Ну й смачний! — похвалив вовк. Далі й питає:

— А де ти його взяв?

— Та де взяв? Землю виорав...

— І все?

— Ні, потім посіяв жито...

— І вже маєш хліб?

— Та ні,— каже чоловік.— Почекав, поки жито зійшло, виросло, поспіло. Потім я його вижав, змолотив, намолот борошна, замісив тісто й аж тоді напек буханців.

— Що смачний хліб, то смачний! — сказав вовк. — Та скільки ж коло нього походити треба!

— Твоя правда,— сказав йому чоловік.— Клопоту багато. Але *без труда нема плода*.

Яку роботу довелося виконати людині, щоб одержати смачний хліб? У яких рядках передано головну думку казки?

Загадка

Виріс у полі на добрій землі,
місце найкраще знайшов на столі.

Прочитайте вірш в особах.

ДЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ ХЛІБ

- Де починається хліб?
- У тісті.
- Де починається тісто?
- У борошні.
- Де починається борошно?
- У зерні.
- Де починається зерно?
- У землі.
- Де починається земля?
- У рученьках працюючих.

Посієш впору — будеш мати зерна гору.
Хлібороб радіє, як нива зеленіє.
Землю сонце прикрашає, а людину — праця.

Поясни, як ти розумієш прислів'я.

УКРАЇНА — МОЯ БАТЬКІВЩИНА

Україна — рідний край. Тут живеш ти і твої батьки. У багатьох із вас і діди та прадіди живуть в Україні. І для них вона стала справді рідною. Рідна вона і для тебе.

У всі віки на землі, що тепер називається Україна (раніше — Київська Русь), жив талановитий, працелюбний і співучий народ — українці. Вони завжди боронили рідну землю від нападників.

Багата українська земля, чудовий клімат та дружелюбність українців приваблювали в Україну й представників інших народів. Тому тут живуть і росіяни, євреї, румуни, угорці, кримські татари, болгари, греки та багато інших. Вони оселялися тут, одружувались, заводили господарство. У тяжкі роки війни стояли пліч-о-пліч з українцями, обороняючи рідну землю, а потім разом відбудовували господарство. Усі разом вони становлять український народ.

Нині Україна — незалежна держава. Вона має свій Уряд на чолі з Президентом, свій Герб і Прапор, свій Гімн. Весь український народ будує нині нову державу, аби в ній усі були щасливими.

Як раніше називалася Україна?

Які народи живуть в Україні? Чи дружать вони між собою? Яка Україна нині?

Спробуй переказати цей текст від свого імені.
Починай так:

Україна — моя Батьківщина. Тут живу я і...

Марійка Підгірянка

УКРАЇНА

Краю милішого, ріднішого,
як Україна, — в світі нема.
Слова солідшого, звучнішого,
як Україна, — в світі нема.

Наталка Поклад

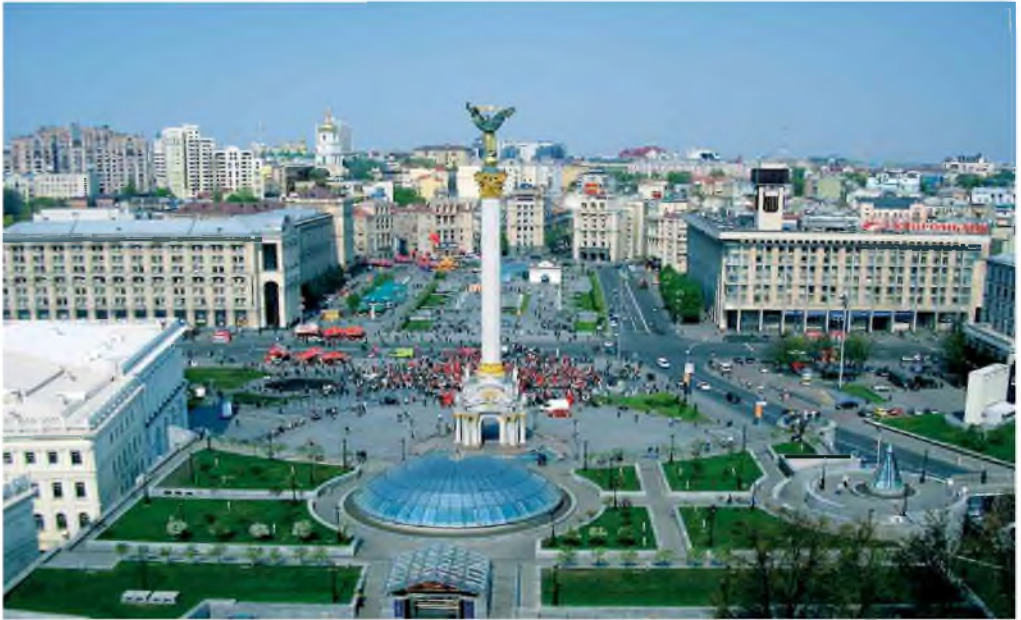
ПРАПОР

Прапор — це державний символ,
він є в кожній державі;
це для всіх — ознака сили,
це для всіх — ознака слави.

Синьо-жовтий прапор маєм:
синє — небо, жовте — жито;
прапор свій оберігаєм,
він — святиня, знають діти.

Чому прапор називають святинею?

КИЇВ — СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ

Учні другого класу збиралися на екскурсію в столицю України — Київ.

Василько запитав свого батька:

— Тату, а чим славиться Київ?

— Чим славиться? Мабуть, своєю красою — чудовими зеленими парками, широким Дніпром, золотими банями церков, висотними будинками. А також людьми — привітними, працюючими, доброзичливими.

— А чим ще? — допитувався Василько.

— Чудовим метро, яке з'єднує далекі райони міста і його частини, що лежать по обидві сторони Дніпра. Своєю центральною вулицею, яка зветься Хрещатик, і майданом Незалежності. Також столиця України

славиться своїми музеями і старовинними соборами: Софійським, Михайлівським, Володимирським, а також Печерською лаврою.

— Мені Михайлик говорив, — повідомив Василько, — що в Києві є багато університетів, театрів, музеїв. Це правда?

— Так. І вони відомі в усій Україні.

— А ще що відоме?

— А ти чув про гігантські літаки «Антей» і «Мрія»? Вони відомі в усьому світі. Інших таких нема. І виготовляють їх у Києві на заводі імені Антонова.

— Як цікаво! Я хочу поїхати з мамою до Києва, щоб усе це побачити.

— Ну, все ви не побачите, бо Київ — величезне місто. Але вулиці, парки, метро, Дніпро, собори, пам'ятники, — обов'язково побачите.

Що про Київ дізнався Василько від батька?
Хто з вас був у Києві і може розповісти про місто?

РІДНИЙ КРАЙ

Кожна людина любить той край, у якому народилася і живе, тому завжди говорить про нього найкраще.

— Чи доводилось вам бути на Полтавщині? Чи бачили ви її квітучі весняні сади? — захоплено запитують полтавчани.

— А чи знаєте ви, що в нашому краю добувають найбільше кам'яного вугілля? — гордо хваляться діти з Донбасу.

— Якщо хтось не бачив наших зелених гір, високих полонин, не ласував нашим солодким виноградом, то приїздіть до нас, — запрошують діти із Закарпаття.

— А хто з вас уже відпочивав у нашому щедрому на сонце й фрукти краю і купався в Чорному морі? — запитують діти з Криму.

— А наше квітуче поле льону також схоже на синє море, — кажуть діти з Полісся.

Як бачимо, в Україні, куди б ти не поїхав, куди б не пішов, скрізь — чудовий, багатий край і працьовити, добрі, гостинні люди.

Як люди ставляться до краю, в якому народилися? Що про нього розповідають полтавчани? А діти Донбасу, Закарпаття, Криму, Полісся?

Що нового ти дізнався про Україну?

Як називається твій рідний край? Що про нього розкажеш ти?

Павло Тичина

* * *

Струмок серед гаю, як стрічечка.
На квітці метелик, мов свічечка.
Хвилюють, маюють, квітують поля —
добридень тобі, Україно моя!

Микола Сингаївський

* * *

Я все люблю в своїм краю:
криницю, звідки воду п'ю,
та повні гомону ліси,
та дзвони срібної роси...
Я все люблю в своїм краю:
найбільше — матінку свою,
ласкаву, радісну, єдину...
Люблю, як сонце, Батьківщину.

Які почуття передано у віршах?

згра́я (стая)

півде́нь (юг)

навко́ло (вокруг)

папу́ги (попугаи)

сумува́ти (грустить)

півні́ч (север)

За Василем Сухомлинським

БЕЗ БАТЬКІВЩИНИ ЖИТТЯ — НЕ ЖИТТЯ

Жура́влик народився на бе́резі лісового озера. Підріс, полюбив рідну землю. Але настала осінь і наближалася зима.

Журавлик пристав до зграї інших журавлів і полетів далеко на південь. Там вічне літо, теплі води, яскраве сонце. У лісах зелені, сині, голубі папуги співають.

А наш Журавлик прилетів, роздивився навколо і засумував. Ніщо його не радує — ні пташині пісні, ні привітне сонце.

Ось одного разу підлетів до Журавлика Голубий Папуга і запитав:

— Чого сумуєш? Чом гнізда не мостиш, журавлят не виводиш?

Мовчить Журавлик, нічого не відповідає, тільки на північ поглядає.

Раптом насторожився, прислухаючись до чогось. Здалеку долинув журавлиний клич:

— Пора в дорогу!

Змахнув Журавлик крильми.

— Куди ж ти летиш? — здивувався Папуга.— Адже там холодно. Поживеш кілька

місяців та й знову до нас повернешся. І що там хорошого на твоїй холодній півночі?

— А хорóше те, що я там народився, — відповів Журавель. — Там моя батьківщина. А без батьківщини життя — не життя.

Сказав це Журавлик і полетів, доганяючи своїх товаришів.

Перекажіть розмову Журавлика і Голубого Папуги.

Чому сумував Журавлик?

Чого не міг зрозуміти Голубий Папуга?

Що відповів Журавлик Голубому Папузі?

Поміркуй і скажи, яку думку виражено в прислів'ї.

У чужій стороні і весна не красна.

огляда́ти (осма́трива́ть)
поверну́тися (возврати́ться)
уяви́ти (представи́ть)
сподо́бати́ся (понрави́ться)

За Тетяною Волгіною

УДОМА КРАЩЕ

Приїхав до Миха́йлика гість із села — двоюрідний брат Рома́нко. Пішли вони місце оглядати.

Показав Миха́йлик Рома́нкові ляльковий театр, міський парк із фонтанами, цирк, метро.

Коли хлоп'ята поверну́лися, бабуся посадила їх обідати й спитала:

— Ну що, Романку, сподо́балось тобі наше місто?

— Сподо́балось! — відповів хлопчик. — У вас багато цікавого! Але в селі краще. У нас широкі простори! Вволю бігай собі по луках, купайся чи лови рибу в річці! У лісі влітку ягід, грибів повно...

Бабуся засміялась і сказала:

— Це, Рома́нку, з усіма так. Навіть прислів'я таке є: «У гостях добре, а вдома краще».

Де побували хлопчики, що вони бачили? Чому бабуся сказала, що в гостях добре, а дома краще? Уяви собі, що це до тебе приїхав гість. Що ти покажеш йому в своєму місті (селі), про що розкажеш?

Ситуації мовлення

Іванко познайомився з дівчинкою, яка розповіла про себе так:

— Мене звати Оксанка. Я живу у Львові. Моя мама працює в лікарні, а тато — на заводі. У мене є молодший братик. Його звати Сергійко.

Я дуже люблю читати книжки.

Поміркуйте, яке запитання поставив Іванко дівчинці, щоб дістати такі відповіді? Озвучте розмову.

Під час знайомства Оксанка запитала у хлопчика:

- На якій вулиці ти живеш?
- Хто є у вашій сім'ї, крім тебе?
- У якій школі ти вчишся?
- Що ти найбільше любиш робити?

Продовжте розмову Іванка й Оксанки, давши відповіді на запитання дівчинки.

Розрізняй!

місто — гóрод
місце — место

Живу (де?) у ...
Стою (де?) на ...

Анаталій Камінчук

БАТЬКІВЩИНА

Зацвітає калина, зеленіє ліщина,
степом котиться диво-луна.
Це моя Україна, це моя Батьківщина,
що, як тато і мама, одна!

карта́тий (клетчатый) сходи́ (ступеньки)

За Октавом Панку-Яшем

ДІВЧИНКА У ГОЛУБОМУ ФАРТУШКУ

Плитку шоколаду з горіхами я подарував дівчинці в голубому фартушкú. Дівчинка подякувала, взяла шоколад і вийшла надвір. Вона хотіла його з'їсти, але, спускаючись по сходах, зустріла хлопчика в синій сорочці.

— Як поживаєш, хлопчику? — запитала дівчинка в голубому фартушку.

— Добре. Я полив троянди, півонії, гвоздіки. Бачиш, навіть сандалії трохи забризкав.

— Якщо так, одержуй шматочок шоколаду!

Потім вона зустрілася з дівчинкою в рожевому платтячку.

— Де ти була, дівчинко в рожевому платтячку?

— У булочній. Купила хліб для всіх сусідів. Для сусідів справа — круглий, для сусідів зліва — плетінку.

— Якщо так, одержуй шматочок шоколаду!

Біля каштана дівчинка в голубому фартушку зустрілася з хлопчиком у білій сорочці.

— Що скажеш, хлопчику?

— Я був у зубного лікаря, і він вирвав мені зуба. Ти думаєш, я плакав? Ні! Я тільки раз крикнув «ай!».

— Якщо так, одержуй шматочок шоколаду!

Так від плитки шоколаду залишився лише маленький шматочок. Дівчинка хотіла його з'їсти, але побачила хлопчика в картатій сорочці.

— Що новóго, хлопчику?

— Новóго? Нічóго. Ти, випадково, не бачила рудого кота з прив'язаним до хвоста огірком? Це я його прив'язав!

— Якщо так, то цей шматóчок шоколаду я з'їм сама.

Якою була дівчинка в голубому фартушку?
Кого вона пригостила шоколадом? Чому?
Із ким дівчинка не поділилася? Чому?

Розіграйте в ролях сценки розмови дівчинки з хлопчиками.

Прочитай подані слова і скажи, який одяг носять дівчатка, який — хлопчики, а який — і дівчатка, і хлопчики.

Хустинка, спідничка, сорочка, шкарпетки, сарафан, панчохи, штани, шорти, футболка.

Анатолій Костецький

ПРОСТА АРИФМЕТИКА

Якщо дві руки до лопати додати,
а потім додати бажання завзяте,
а потім відняти від них неохоту,
помножити все на веселу роботу,
зібрати дітей і дорослих усіх
і порівну все розділити на них,
то будемо мати один результат:
зелений, співучий, завітчаний сад!

чобітки

черевики

туфлі

сандалі

кросівки

чоботи

За Казимірою Поляковою

ОЛИНІ ПРИГОДИ

(Казка)

День був ясний, сонячний — не всідиш удома. Оля взяла скакалку й побігла в сад. Ось стрибає вона біля клумби й пісню співає.

— Дівчинко, на твоєму черевічку шнурки розв'язалися,— звернулася до неї Червона Троянда.

— Ну й нехай,— відповіла, не зупиняючись, Оля.

— Дівчинко, — шнурки зовсім розв'язалися. Ти зараз загубиш черевичок.

— Не загублю. Він ще міцно тримається.

Але не встигла Оля так сказати, як черевичок злетів із ноги, і дівчинка впала. Тут підбігло щеня, схопило черевичок і втекло.

Оля озирнулася:

— Де мій черевичок?

— Он там, у траві. З ним грається щенятко,— цвірінькнув з дерева горобець.

— Віддай мій черевичок! — крикнула щеняті дівчинка.

— Хіба він твій? — здивувалося щеня.— Він валявся на дорозі. Але добре, віддам, тільки ти спочатку дожені мені.

Оля кинулася за собачам, але зачепилася платтям за колючий кущ. Поки дівчинка рятувала плаття, щенятко далеко відбігло, кинуло черевичок і почало гратися з котом. Аж де не візьмись — сорока, схопила черевичок і полетіла...

Продовж казку за малюнками. Вживай слова: *закричала, злякалася, впустила, упіймав, віддав.*

Загадка

Двоє порсят, а чотири хвостики.

здава́тися (казаться) рéчі (вещи)

РОЗМОВА КОЛЬОРІВ

Часто, коли йде дощ, ти стоїш коло вікна, дивишся, прислуха́єшся і тобі починає здаватися, що в усіх речей є голос, що всі вони розмовляють. Навіть твої кольорові олівці.

— Чуєш, — каже червоний. — Я — мак, я — вогонь!

Вслід за ним озивається жовтогарячий:

— Я — морква, я — апельсин, я — зоря!

Жовтий теж не мовчить:

— Я — пшениця, я — сонце!

І зелений шелестить:

— Я — трава, я — сади, я — ліси!

І голубий із синім не відстають:

— Я — дзвіночок, я — небо, я — море!

А фіолетовий шепоче:

— Я — слива, я — бузок у цвіту, я — фіалка!

Але замовкає дощ. І разом із ним замовкають кольорові олівці.

— Дивіться! — раптом вигукує червоний. — Райдуга — це я!

— І я, — додає жовтогарячий.

— І я, — сміється жовтий.

— І я, — веселиться синій.

— І я, — посміхається фіолетовий.

І всі раді. У райдузі над горизóнтом — і

вогонь, і пшениця, і трава, і небо, і море, і фіалки. У ній все.

Як називали себе кольори? Чому?
Які слова вжив письменник замість слова *каже*?
Для чого?

Прочитайте текст в особах.

Олександр Олесь

* * *

Росі́, росі́, дощик, ярину́,
рости, рости, житечко, на лану́.
На кри́лечках, вітрику, полети,
колосочки золотом обмети.

Прочитай і відгадай загадки.

Загадки

1. Тільки дощик прошумів
над лужком, над лісом,
хтось у небі рушничок
вишитий повісив.

2. Коли нема —
мене чекають,
коли прийду —
усі тікають.

Розкажи, яким буває дощ навесні, а яким —
восени. Використовуй подані слова.

Приємний, холодний, сумний, теплий,
дрібний, рясний, грозовий, ласкавий.

забарі́тися (задержаться)
ніщечком (тихонечко)
наполо́ханий (напуганный)
похню́питись (потупиться)

Дмитро Чередниченко

СИНІЙ ВЕЧІР

Ходив, ходив, ходив синім лісом синій Вечір — та й забарився. Стала його мати Ніч шукати й додому кликати:

— Си-и-и-ну!

Почув він та й дух затаїв: «Мабуть, битиме». І — бігом, бігом, бігом нищечком додому. Щоб як мати гукне, сказати: «А я тут, я коло хати був, далеко й не ходив...»

— Си-ну! Сину! Си-ній синку!.. — непокоїться мати.

Ось-ось добіжить Вечір додому, ось-ось добіжить. Та й перепинився й наробив шелесту — наполохані сичі закричали, а мати почула та й сплеснула в долоні:

— Нарешті з'явився, та ще й босий! Де ж твої черевички?

А Вечір стояв, похнюпившись, і тільки блимав темними очима:

— Загубив.

— Ану ходім, показуй де.

Цілу ніч ходила мати з сином, шукали черевички, так і не знайшли.

А вранці коники-стрибунці вийшли із хати з-під листка, аж коло порога сині черевички стоять, повні живої роси. Коники спочатку здивувалися, а потім напилися живої роси, взули сині черевички та й стали на воротях:

— Ласкаво просимо до хати, любе сонечко.

Прослідкуй, як змальовано в оповіданні прихід вечора, ночі, ранку. Які картини поставали у твоїй уяві під час читання тексту? Розкажи, а потім намалюй їх.

Розглянь малюнки. Дай дітям імена. Розкажи, що роблять друзі лісу.

Василь Чухліб

СТЕЖИНКА

Якщо дружити зі стежинкою, вона багато цікавого розповість.

Тетянка вийшла на ґанок, а стежинка не-наче взяла її за руку і повела за собою.

Довкола картопля цвіте біло й рожево, соняхи в золоті бубни вигупують. Зелений огірочок виповз із грядки на стежку: а що тут робиться? Квасоля-повитиця пишається на високих тичках, їй звідтіля все видно. А гарбуз та гарбузиха з гарбузенятами сховалися під лапатим листям — щоб сонце не напекло.

Через стежину снують мурашки. Такі малі, а тягнуть більші за себе гілочки й бадилінки. Тетянка знає: отам під старою грушею вони дім собі будують.

А в повітрі золоті цяточки блискають. То бджоли летять по мед: на город, на леваду, в поле.

Веде стежинка Тетянку і все їй показує. Уже й город кінчається. Що ж там далі?

Що показала стежинка дівчинці?

Уяви собі, що за городом — поле, річка або гай. Поведи стежинкою туди Тетянку й розкажи, що вона там може побачити.

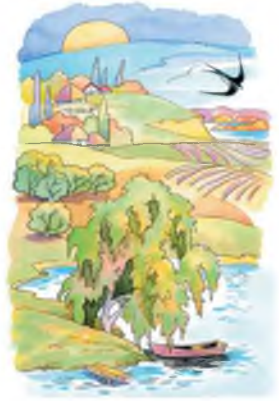
Побудуйте діалог за змістом оповідання, розповідаючи одне одному, що і кого можна побачити на городі, якщо піти стежкою. Використовуйте вислови з тексту.

Леся Силенко

ГОЛОС ЗЕМЛІ

У цвіті вишневім,
у колосі жита,
у кетягу калини,
у дереві кожнім
і в кожнім селі —
голос землі.

За Дмитром Чередниченком

ЯКА СТЕЖКА НАЙКРАЩА?

Засперечалися діти, яка стежка найкраща.

- До крамнички, бо там є цукерки.
- Ні, до школи, бо там є друзі.
- Ні, до річки, бо там можна скупатись.
- Ні, в садок, бо там є груші, яблука.
- Ні-і, в поле, бо там просторо...

Аж тут і мама прийшла. Діти й питають, яка стежка найкраща.

- Додому, дітки. До рідної хати.

Поміркуй над запитанням, що в заголовку.

Оксана Сенатович

* * *

Тихше, люди!
Зупиніться,
подивіться,
усміхніться!
Сонце
дівчинка малює,
мир і тишу
всім дарує!

З М І С Т

Частина перша

Навчання грамоти і розвиток мовлення

Мови нема без народу. Володимир Забаш- танський.	3
1. Україна — рідний дім. Звуки [о], [а]	4
2. Родина.	6
3. Школа. Звук [ч].	8
4. Клас.	10
5. На уроці й на перерві.	12
6. Буква Г, г. Звук [г].	14
7. Ввічливість. Нескладовий звук [ў].	16
8. Буква Щ, щ. Звук [шч].	18
9. У казки в гостях.	20
10. Навчальні речі.	22
11. Буква І, і. Звук [і].	24
12. Звук [ц'].	26
13. Буква И, и. Звук [и].	28
14. Букви і, и. Звуки [і], [и].	30
15. Змінювання звуків.	32
16. Квартира. Меблі.	34
17. Посуд.	36
18. Звуки [б], [д], [ж], [з].	38
19. Буква Е, е. Звук [е].	40
20. Буква Є, є. Звуки [йе], [е].	42
21. Букви е, є.	44
22—23. Ранок школяра.	46

24—25. Хто ким працює.	48
<i>Слухаємо і читаємо з батьками під час канікул</i>	50
26—27. Буква Ї, ї. Звуки [йі].	52
28—29. Продукти, їжа.	54
30. Подовження звуків.	56
31—32. Буквосполучення ьо, йо	58
33. Апостроф (').	60
34. Апостроф (продовження).	62
35—36. Буква Г, г. Звук [г].	64
37. Звуки [дз], [дз'], [дж].	66
38. Заходь, заходь, сніжна зимонько.	68
39. Як дзвенять сніжинки	70
40. Свято Миколая	72
41. А навіщо взимку сніг мете?	74
42. Наближається Новий рік	76
43. Ялинка для горобчиків.	78
44—45. Новий рік на порозі.	79
<i>Слухаємо і читаємо з батьками під час канікул</i>	81

Частина друга

Післябукварний період

1. Читаємо правильно, виразно	86
2. Час. Пори року	88
3. Час. Дні тижня.	90
4. Час. Годинник.	92
5. Час (продовження).	94
6. Допомога птахам.	96
7. Дикі тварини.	98
8. У казки в гостях	100
9—10. У казки в гостях (продовження)	102
11—12. Свійські тварини.	104

13. Як Тимко від морозу втік	106
14. Як Петрусь навчився читати	108
15. Чекаємо весну зелену, чудесну	109
16. Як приходить весна	110
17—18. Тарас Шевченко — народний поет . . .	112
19. Птахи	114
20. Свійська птиця	116
<i>Слухаємо і читаємо з батьками під час канікул</i>	118
21. Весна іде	126
22. Ой минула вже зима	128
23. Людина	130
24. Народні звичаї	132
25. Великдень	134
26. Без труда нема плода	136
27. Наша Батьківщина — Україна	138
28. Київ — столиця України	140
29. Я все люблю в своїм краю	142
30. Без Батьківщини життя — не життя . . .	144
31. Кожному мила своя сторона	146
32. Гарні справи	148
33. Взуття	150
34. Розмова кольорів	152
35. Природа рідного краю	154
36. Яка стежка найкраща?	156

Відомості про стан підручника

№	Прізвище та ім'я учня	Навчальний рік	Стан підручника		Оцінка
			на початку року	в кінці року	
1					
2					
3					
4					
5					

Навчальне видання

ХОРОШКОВСЬКА Ольга Назарівна

ОХОТА Галина Іванівна

УКРАЇНСЬКА МОВА

Підручник для 2 класу
загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням російською мовою

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Художники:

Т. Т. Єлістратенко, І. Г. Зубковська-Скаканді, О. В. Колісник,
І. О. Ком'яхова, Л. Л. Резнікова, Т. П. Юрченко та ін.

Редактор *С.С.Литвин*
Художній редактор *Т.М.Канарська*
Комп'ютерна верстка *Г.А.Чупіної*
Коректор *С.В.Войтенко*

Формат 70х100 1/16. Ум. друк. арк. 13+0,49 форзац.
Обл.-вид. арк. 12,4+0,61 форзац. Тираж 46804 пр.
Вид. № 37513.
Зам. №

Державне спеціалізоване видавництво «Освіта»,
04053, Київ, вул. Юрія Коцюбинського, 5.
Свідоцтво ДК № 27 від 31.03.2000 р.